№ 5 (202) WOCHNSZRIFT bezpłatny dodatek do „N. FOLKSCHTUNG"

וואכנשריפט

פאר ליטעראטור, קונסט און קולטור

W-wa, 28 marca 1935 פרייטאג 15 נראשן וואַרשע, דאנערשטאג, 28 מערץ 1935

פון אינהאלט:

א. פאט — נאר העכער!

ב. ראפאפארט — די סאוירעמיליאוש־מיע פון עכטן נארנישם.

ג. אליצקי — קריעמער.

ד. מארקי — אין אייניגם א הערסטפ.

ה. סירער — די פראפאגאזיזישע רעשולט ציע און מאני אנטהאנטם.

ש. בילאו — לאפאלם פראנצן פון זיי קינגעי.

ם. נעליבטער — ארבעטער־לידער.

י. רינגר — ריכטיק אין פרטים, פאלש אין עיקר.

י. פאט ‖ נ א ר ה ע כ ע ר !

י. אפאטאשו נעפינט זיך אין א אונזער זויט פון דער ברי־קאדע. ער האט דערזען און דערשפּ ט דאס אויפציטערן פון א וועלט, ער האט כיף אריינגעקוקט אין דורות ' כ' נאר מעכט צוווישן די קלאפּן אוז ער האט זיין קאפ, האלץ אוי פעדער נעבאכטם „קלאפּן־קאפּ". ער אין נ.עגן דרך וות.' אוז אומוועג — נ' אין נאר־נישט נעווען אזוי אייגנאר, ער נייס נאר אויך איצם אוז נייט־אים אוי אאר־נייט — דאס צלק אין ווייניק ' ווייכ־טיק, ווי עס אין ווייכטיק דער עיקר: אפאטאשו נייט אויפן ווענג פון דער קאמפּנדיקער, ארבעטנדיקער וועלט!

י. אפאטאשו אין זיין שאף־נע־שינטענער קינסטלעריישער ראם. ביי דער קראנקיים, שפאראפּקיים פון ווער כער, ביי דער אפּנעמאפּקסיים פּי זיין סטויל, פיל מיט א נוואלטיקן אימפּעט. פּויזיכט רוחות יאנו זיך אין אים אדום, צער און צארן, טרויער אוז — חשק נאך נצחונות. אט די דאזיקע אינגאר־מיקע קראפּטיקייט, אימפּעטקייט, אט דאס כסדרדיקע פארמעסטו זיך, אט דאס אימרויקע דראפען זיך היכער — אט דאס אין דער בעסטע אויס־דרוק פון דער מיטאלישער בעסטקייט, וועלכע לינט אין קאמף פון קלאס, וואס נייט איינגעמען די וועלט.

מעמפּש שאר די מרויסע לאחנגען, וועלכע זענען נעכוירי נעווארן אין פיי־ער פון זיין צייט. פון דיניייצ־ציקער „ארן בייז „פינפטן". נאר ער אין אויך נעווען — אין נרויס אוז נאכצו, נישט נ־עכצענדיק קיין אפּוייכונגען — זייער באזונדערע.

די אידעאלאניש־באוואפנטע שרוי־בער, וועמענס הארץ אוז אויג איז נע־וועגרעט צו נרויסע היכמאריש צילן, די עכטע קאמפּנדע קינסטלער — די זענען שלימים פון א נרויסער שלימות. זיי זענען פאקלעי אונטער די פיייסטע־ן, נעוועלבן פון דער נעשיכטע.

וואנדן מיר א בליק אויף י. אפּא־נישם דורכנעמאכטע שרייבערישע 25 יאר אין ציען מיר אונטער פארלי־ניק א שטריך, מאכן מיר דעם פ־ הכל פון ערשטי פע־טל־יאהרהונדערט. איז דאס ווייטיפּסטע, וואס מיר פאציכיע־נען מיט צופרידנקייט אין שטאלץ פון דער אינטערשטער שוהה:

— י. אפּאטאשו איז דער המשך פון די נרויסע אכהויבער אייגער פון זיינרע נעציילטסטע יורשים.

די וויכטיקסטע וועדק פון י. אפּא־טאשו לינט אויף פעסטע הויבע פונדא־מענטי. סיי זייגע פינדאמענטן אוז סיי זייגע „פאטאדראלן". ווי י. אפּאטאשו האט זיך דא נישט לאנג אויסנעדי־נקט, זענען מאסיוו אין — דערהויבן. פון בלוט אין זון, פלויש אוז וויכט זענעי זיי נעמנאטם. זיי זענען מאסיוו אוז — ארטמענטעסטע, ארומנעשלינט. הויבן זיך מיט סוף־לאזע שפּיצי אי: די הויכן. זיי זיצן פעסט אויף דער ערד אוז האבן א מנע ומשא מט „יענע וועלטן".

עם שמעסק פון זייגע וועדק מיט ברדי מיט ליוב, מיט תאוה. עם ברויזן לידטשאפטן. עם שלאגט מיט נבורה פון בויז, פון פלייש אוז — עם ס־אפּ זיך דער רויש פון היילינע ריעות, עם בעלטערן זיך בלעטער פון די נרויסע אין אייבינע ספרים, עם תערן זיך ווייט טע ווידערקולן, אזן —

— יידבר!..

י. אפּאטאשו זאנט. ער איז אי־נגלאנד מיט אידיש, ער איז נעווען העט צו ציל. ער ווייסט, וואס ער וויל. אוז האט, וואס ער ווי ל, איז נע־בונדן מיט נרויסן וויל פון דעם קלאס וואס שארקערפערט אין זיך דעם נאי־קעטן אכט פון דער נעשיכטע.

י. אפּאטאשו איז טיף פארוואר־צלט אין יידישן לעבן, אין ווייסן נעכטי אין די אוועקנענאנענע דורות, ער אין נישם נאר לכדן, נאר נאכטער — מהדש חידושים, ער אין האלט מער דרוף, ווי בקי, אזן דערביבער איז נאך פּרויפיקער, וואס ער אין אזוי צונויפ־נעבונדן מיט דער היינטצייטיק ר ייד, מאסע, מיט אירע אינטער־אציאנאלע אן נאציאנאלע אידעאלן, מיט אירע היינטצייטיק פאסמן.

י. אפאטאשו אין פולבלוטיסער שרייבער, אין עכטער קינסטלער. ער אין פאן־טרענער פון דער יידישער לי־טעראטור, ער אליין אין אין איר א מאן. ער אין עדשטי מוכוח אין דער יידישער קינסטלערישער פ־אדע. מיר זענען צופרידן, וואס ער אין פאר־בונדן מיט אונזער לעזער דורך באזוי־דער היימישע, באזונדער האר־ציקע פע־דים. וואך־וועכנטלעך לייענען י. אפּא־טאשו אונזערע צענטליקסטע מויזנטער־ארבעטער (יא, צענטליקער מויזנטער!) — אין נאטען פון אט די, אין נאטען פון זייע אויפריכטיקסטע אוז האר־ציקסטע פרייוט, שיקן מיר אים אייבער א גרוס:

— חבר אפּאטאשו, מען דארף עריש אהרויבן פון דאסקיי. מיר וואלבן אונז גרויסן קאטאדראל!

איגנאציא סילויזח „דער פאשיזם" אין ייִדיש

י. כמוראנער האט איבערנעזעצט אין יידיש איגנאציא סילאנעם באריטס ווערק „דער פאשיזם". באזונדערס ווערט פול אין דאס דאזיקע בוך פאדן יידישן לעזער, וואס האט נישם אין יידיש בין איצט קיין אין ערנסטע ארבעט וועגן פאשיזם.

ווען מיר וועלן אין דער נעשיכטע

די „פרייע שריפטן"

די „פרייע שריפטן", וואס דערשיינען בין איצט אונטער דער רעדאקציע פון י. נ. שטיינבערנ אין פארלאג פון ח. בושאוא, ווערן פון איצט אן דערשיינען 4 מאל א יאר אונטער דער וועלבער רע־

רעדאקציע אין פארלאג פון ב. נרשובסקי, וואַרשע.

דער נומער 17 „פרייע שריפטן" דער־שיינט אינקינן.

א טענה און א תשובה
וועגן א פארזען
א פארזץ פון א ייִדישז קריטיקער
(א בריוו איז רעדאקציע)

כ'לעז אייך, חביבי, אפשר אז שטיל אין פאץ אין „וואכנשריפט" אזוי ווי עכט שוהות:

אין „וואכנשריפט" איז נעז חתן א ארטיקל פון ח' ד' וואסערט ווען שרום אזעם ארטיקל „רעד התאבידה". אזוי איז ארטי פון דעם אינהאלט פון דעם צווי וועלן פון דער אויפאשריפט פון נאכן אפשידענעם בא ליטעראטור אפגעדרוקט ווערן פון דעם ניט עס ווערט, מיט וועלן נאר אויפמערקזא מאכן אויף דעם „נאציאנאליזם" אזו פונקטלעכקייט וואס ח' וואסערט אין דערבי באשולדיגן.

ס'איז עיקוב ניטאפ, אויב „אין יעמצא בעלזיבן ווערט אלע וויז שאפן דע וואסערט „פיל אי שכינע" איז אזוי פארקערט, אז אויך לע לכבו פון דער נאציאנאל אנטוואסטיזם לעכער פאנטאזיסטן, די בלאנ ביינאוועך אז א. א. ש. סעלמא לאנגיידיגע איז א שוועריי אז ווייל ראטאן „יעמצא בעלזיבן" אז אויך א שפיץ פון שוידיטער טעכן, שוידי וויסן מיר פאלע אזעי, ווערקען צו דע משפחה פון די בוכהאנדלונגען פון קער אבער א פאלקס שרייבן ווע אין אייליקיים, וואס נעמן דעם וידיש לייטנער גליבן אז אויך פון אידי

וועגן ח' ד. לערער „אנטדעקונג"...

איך בין נעשפענט אויף א בריוו נישט צו ענטפערן אויף ח' ד. רעי העדם בריוו, ווייל דאס איז דער כוונה, אז אפ „עכטע" נאציאנאל נרופצ מיר וואס אזעי פאנטעשאפט צו דער ליטע נישט מיין ראטאן אין אזא פאל ווייל ענטפערן... צו דער ראט

דער ח' לערער איז א רוסישער ראטאן ער וויים נעמיר, אז בעיקר איז ניש אין שולדיג דער ח' ד. לערער איז אליי א נרויסער פענער פון דער בעלזישער קי מעראטור: שוין מיט 8 יאר צוריק האט ער געשריבן אז אידישע שרייבער פאלקס־ווייס אויפגעהערט, אויף צו זיין אויפגעהערט, ווייל אפשר איז א בעסערע ציי אויף דעם, ווי אין ראטאן, אבער ניש ווי ח' ד. לערער מיינט. ווייל אפשר איז ניש נוצן מיט ח' ד. לערער בעלזישע ליטעראטור פאלקס־ווייס, ווי ער מיינט, נאר ווייל ראטאן איז ניט קיין שרייבער פון ווערט, ווייל ער איז נישט קיין שרייבער פון ווערט, ווייל ער איז ניט קיין שרייבער פון ווערט, ווייל ער איז ניט קיין שרייבער פון ווערט, ווייל ער איז ני

ל. אליצקי / קרעמער / סקיצע

די לאנגע שניי־פעלדערדיקע און שניי־וועלדערדיקע ווינטער־נעכט און ביבעריק־וויארכסטיקע ליעגטע שליטווענעם לינן שוין אוועקגעשוויגן־דלם הינטערן פארמאטערטן צעבראכענעם רויקן, וואם העלפט סקריפען דעם שלימען. דער באגינען קומט א מקנא די מיד־אראפגענאכענעע אויגן־לעפלעך, געלעבט צו נעלע שמאטפעם. די ראנדהייזער פון שטעטל פלעפן זיך שוין, ווי זיצאדיקע פארשניייטע רייזיקע קראָן אויפן שניי־פלייַן.

...פרייעמעך! אמאליקע חיים!

..דערשלעפט, הייסט עס, אז א מכשול דעם „נעוואלענעם פנים"...

...וויפל יאר שוין די „חיים" נישט נעזעהן?...

ער הויבט זיך אריבן פון איינעזעצטען ארט, שטעקט אריבן דעם באשליק מיט קאפ ווי א טשע־עפאטע, פון אים נעשטעלטן טולעף־קלענער, און בלאנדישעט ארום מיטן פראסטיק־פארווייזן שוין אן מילציק־בלוילעבט ג'ום, מיט וועלכען ער טריבט אויפן ניי־יוריזדיקע בייקוף.

די נעכער נלוזערי מיט די שטיבערדינען אין פראסטיקי אומזוניקן פייערמאן, דער ניי־יעקער מארקיפלאץ באדערט מיט א ווייב־בעי־עעגט, בלויז עי־עטיי־ווייי אייבערשאטע עם פיטער, דינם טיים, ווי הייזער לעבען נעשטאנדיק ווייטער רייזעט נעזונ מיט לאנגע אויבערנעכטיגע עלעוער, ווי באגלייטונג פון שטאט אויף שטאט.

דאס דא נאכשישע אובערלאנד די ערשטע חזן די רוסישטעם... אין ווי אזוי ווערט שפיזן נעשמאקט? אט־דא! ניי־יארק דאס.

— וו־ווייזט שוואך מיר־בי־אראבוי?

— בייזעם ער זיך אויפן ווי א פראנצויזיש ציי א פראבירונג־אויפן ווי א טיר.

— וואס מיר־בי־אראבוי, בייי ער נעזעהן אין פאטערלאנד, בייי ער נעזעהן אין א שטאט אזא ווי דאס, וואס איז אין אמעריקע אויף דער נעפערליכסטער — מיר־בי־אראבוי!

ער נעפינט א נייד־ווי שטעלעל אויפן פלאטפארם פון דער ראדאטאפיס וואס בייזיי זיך אין וואלד איבן אונטער בעטן אין פון נאר עפעס — טוט אים א זעץ אין דער פייכטקייט פון דער נעפרעזיעטער נאס. זיין ניטראנ־צישיומס ווי א מינסטער ער פלעפ אן פארע. הייך, אין קוילות, אים א רויטל אין די אויבן או אונטער־ראס, בייבוק ווי די טיר, און עס נלאצט אויף אים, ווי א משיכה נרוזם אויב, א פאיישויצט, פארריסט פנים פון א יידענע.

— וואס? רב מרדכי־יואסין הארפט א־? דא אין אלפער, זיינ מיחל בייז א טישל, מיטן פנים עוים פענסטער, שטייט דער מאטע אין טלית אזי תפילין, דאוונט, ער באטראכט אים נאענט, מי הצד. א יידישע ווי־אזן שוין. וויי־האר ריק איננאנצי דאס פנים טריקל אשיין, נעלבלעך, ווי פארמעט, דער אנבליק דייליק.

— נוט בארוך, טאטע!

דער אלטער דרייט אים אויבראשט דעם קאפ:

— אן!? — אוו טיט א צוק מיט די וואנצעס: בני יואל!...

אבער באלד איז ער ווידער נעלאסן, ווי אמאל, או שטעקט פון טלית ארוים א בלאם נעלבלעכע האנט:

— שלום עליכם!

אין זיינע אויגן אונטער לאנגע ברע פון לייכט און שאטנט זיך עפעס פרעמדס, נישט־מינדערוושטיקס, תפיסלתדבקותדיקס, שטילער אטמט נלי־ערט אין זייער טיפקייט, ווי שאטן.

— כ'קלער אלץ א בריוול דיר שריי בען, — ציטערט זיין שטים, אפליינג־דיק רשים תפילה: נאר שעת־חירום — קיין הזמנות נישטא.

— ווייזשע פילכטו זיך, מאטע?

— א דאנק השם יתברך! די נרעס־טע צרות שוין אויבערנעקומען... מלחמה, קאוואקן... שריפה, די שול פארברענט... זעץ זיך.

ער זעצט זיך ווי ער שטייט אוו נייט אויפן טאבירעט קענו טאטו. ער פיקט זיך ארום, א קליין חדרל ביי דער וואנט א רויט־נעפארבט בענקל באשטעלט מיט טעפלער. אלטערו בענקל — א נעפלאכטו קוישל מיט קארטאפל־שאלעכער: א טעפער־קלינגל אריינגעשטעלט אין א פארטאפעלט אונטערטו.

— איז אט דא חייכט, ווייכט אוי?

— באהויפט ער־יואל, אי פארויבערט א צינגער.

— אל — זיפצט אפ דער אלטער: אוזדאי שייער אויף דעל עלטער... — אן ער נעמט ליכן רבינו תם תפילין.

— אן יואל! — שויידט זיך אריין א חוסיטשל מיט א פיי שנייידנדיק נעשיי, אין דער לופט.

— פיי־ער־ד־ערד אויסנעשמאכט! שטייט די שוועגערין פעכט די אויגן, נע־יואב עקיוי, בלויז עטלעכע ווינטער נע בעדעם אין דאם שיואיזי מי פעי־מער אין דאר ווי א שפאי. אבער מיר ווייזען מי א ווינט אויפן ווינט. די בוטיפאנדיקער בייזעלע אויבערלעך־ווייזע חוסל טיי אין מארד אויפן ווינט.

מיר אין דער אלטער זיך די דא־חיפקע חשליך — אט די, וואס מיר שרבנט שיין פון דרייצי־ארויפער עפ־טער ווי העי־טלין — א נידיק, דיק אויבשאשטן נעמט.

— יואם באבט דער פעטער? אין די כוימע אכטר מיט די קי־דער וואס מא בעזט? אין וואס מאבט... הערשל? — ב־יענט זי מיט דרך ארץ און שמעטר־דיק וואדט ביי וואדע ווי די מאמע האס אין הינטער דער טיר אויפגעשטעלט.

טעו טוישט זיך מיט די נעוויינלעכע שאלות אין תשובות.

— וואס זאל זיך ביי זיי הערן? דאס כרעפערלי אין דערשלאנו: מכתר? עס זענען הא מענטשו וואס פארדינען. נאר ד מסחרים זענען נישט פאר אים אוי זיכם נלייכו... א באלעבאטישער סור דר.,

פעפל שמייט הערווייל נישט פאר לייכט די הענט. זי ארבעט, ווי א צאפל מענטשל אין די הענט פון א שוסיפער, אין די אויגעלעך לויפן אים מיט באפעל. אין פארשידענע ריכטונגען. אוט באמערקט האס שוין? דאס חברל או אל דער אויסזעהן. אויפן בענקל ביי דער וואנט זענען נעלם נעוואהרן די טעפ־ער, אין פון אונטער דעם — דאס לייזשל מיט די קארטאפל־שאלעכץ. די פארטאגע איז אויסנעפארט. אויפ טי־שעל דעקען שוין מרדכי־יואסים ספרים ער, כידור או טליתי או תפילין אי

די שטים איז פול מיט אפגעפרעמדטר קייט.

— נאט צו דאנקען! אוזי, וואס מאב כטו? דער מאן מיט די קינדער? וואס עסטו אוים אזוי שלעכט.

— וואס פרענסטו, ברודער? פ־ון זיך אליין... דו זעסט אויך נישט אוים בעסער... אזעלכע צרות... א קליניקויט א קימפעט איבערקומען אין אזא צייט!...

יואל דערזעט זייער נוואלר־שרייעב דיקן תחנונים־בריוו פון פאר צוויי יארן:

ראטעוות! קוים צופארן אוו פרינעם צו זיך. פיינעסטע אין א לייאדע נאנ אין קימפעט אריין — — — אוו א הרפהרויסקייט. ניסט זיך אים אריוס פון אונטער דער קומשטע אויפן פנים.

— פאר קיין מיליאו האס כען דאך מאלסט קיין פוד אהשר נישט נעפרינגן. שטאמלט ער, אין דער שקר ניסט זיך אים אוים אויפן הויכן וויייט וויב קעלדוקן שטארן אין דדיבוע אנגעסן, ווי אן אויסשיט פון צרעת.

— מילא... בריעבד... — טוען פר סעלם איינעלעך בייז א שטאך, אבער זי פארשעט גליוך: וואס זשע פרינסט סמו נישט?

יואל נעמט א שטיקל צוקער צום מיל. כאפט זיך די שותענערין:

— וואס הייסט? עס פעלט, חלילה, צוקער? צוקער אף.

— צוקערט אף, פעטער, — בשם אים אויך תולהע אויף דער מאטע אייגעלעכם באפעל.

— נו— א... — טוט אים אויך א וויין דער מאטע, אראפציגדיק שוין רבינו תמם תפילין.

— איכ.ל אייך זאנו דעם מאמ, — שטאמלט יואל, מישבדיק פארשטעם דעם צוקער, וואס די שותענערין האס אים אריינגעווארפן: ביי מיר זענ שטוב קוקט מען עס נישט אן... סוף זינט די דייטשו זענען אריין נוצ מען נאכארין.

..א יורד! — מוט פשפל א פראכט קאכבוידט, אוז צליב שפעם אז א בארגענם טעם באוויזט זיך א שכור כעל פון צופרידנקייט אויף איר כפר נערן שווארצן אנים אוו נאך שווארצע רע פוילכדיקע ציין.

טם קומט צעמישט אריין דער יונגע הער ברודער שואל:

— נא דיר אף שלום, יואל?

אוו נעפרוגן פוטם עלטערן ברודער א נישט אויסטרקומטן עליכם־שלום, נעמט ער זיך פארשפיליקן דאס פאר שפיליקעט כאפשטל, אוו בייסט זיך דאס נארישע ציינגע בשרעל.

— זאטוטם ביסטו דאכאפטס נישט נעמטען כאטש דאס נאטן זו זיך פאר נעמען, יואל? על פי יושר...

פעפל מוט אים א שלעפ מיט צוקר פארו ארבל, אוו בייסט אים מיט א לאנגן אייבנשעטענעם בליק. זי האס אים אבער מאכנעזוהן, נאר אז ער האס נעניטעט דאס בשפיל מוישן די ציינ האס זי נמטיכט — ער ווערט שוייכ. אוו האס זיך פארקוקט.

יואל, א דדיי אוים מטאן דעם קאפ צום פענסטער, זוכבדיק קאמטעריש מיט די אויגן עפעם אויפרוויסן, ווי ע

אכטענערוקט אין איין וווינקל, אוו עם איז אפגעווישט — אויף ריין.

— זע נאר, יואל, — כאפט זיך ערשט די שוועגערין: וואס־זשע ויצטו עפעם ווי אויף א פרעמדער פון מיט מועפ? טו זיך אוים. וועסט טרינקן טיי.

— אזויפיל יארפ אזויפיל יאר זיך נישט נעזעהן! — באכמאקעוועט זיך יואל, איז אומנעהולדיק ארויפצופירן דעם שמיעם אויפ! עצט־ינן, אויף זיין כסחר־נסיעה אהער, אבער עס פאסט נאך נישט.

ער שלעפט פון זיך דעם טולעף. אוו טער דעם אראפצעציענעגעם ארבל טו־ליעט זיך ארונטער, ווי א הינדל אונ־טער דער קוואלע, חוהלע. זי נעמט ביי אים דעם טולעף אויפצוהענגען. אצט דרייט זי זיך שוין ארום נאכט אנגע נאן שכתדוים, דאס פנימל פייכט נאך פון ארימווישן זיך, אוו דאס שאטע ע דעפל פרוש פארטעפט אוו גלאנצנדיק מיט א שבעפנדיקער פעטקייט. פייכט, אין וואלדיק אויפן אויבנפאשעט! נע זעפל, זעט זי אוים ווי א נעזונ פון מיין ארוים.

— חיהלע! — באצעלט פעפל זיכ שאלץ אין מאמישצוזיך: דערוואכ ניי דעם פעטער.

תחהע שטעלט פאר אים א ט־רינג טאוולענע פושקע מיט האדטי צוקער, א פאצעליין טעפעלע טי מיט מילך ניכ א ניי בלעכן לעפעל עשטש פון קראם ארוים.

— טרינקט, פעטער, — לאדט זי אים שטיל איין, אן פעפל א אום־ן:

— אב מיט וואס פאר א טיינעשער ניר נעמען הויכט אויף אזא טייערן נאכט... ווי נאך א שרפה... אין דא אין נחמה — נישט אלץ קרינט מען. אן

— אב אין ציינ־קאפ־ען! — דער־פייכט זי זיך מיטן מאפ אן נאכט שוועכטער: כאא נאכט מיר האבן!

ברודער אין שוועכטער נעמען זיך אריינאדער דורך מיט טיפע בליקן. אי בער זייערע פנעמער צענוסק זיך א פייד, ווי א זון וואלט איבער זיי אוים נעשייטן. אבער שם נעדוערט נישט מער ווי אין סעקונדע. ער דרעמאכט זיך ווער ער אין... אן פארנעסט נישט אן דער זאלץ... אוו ביי איר אינטער דער בחוסט טוען א נאנ אלטע, נאך נישט־פארצוינגע ווונדך־פרעטענזיעס שמנו רייכן אוו מיוחסדיקן ברודער, אוו זי נערענקט אן די קינדער אוו דער קראם. שוין אויסנעלאשן, חרב־מתפיס נעבן זיי זיך די העפע.

זי האלט זיך נאך יינג, פייערפא־סיע „די ווייסע ציג". בלויז די זשא־רישנדיקע באלבייער אויפן וויייכן פנים זענען בלאסער, אין די העלבלויע אויגן, ווי ווייזנדוויב־ווסם מיט נאלדי־קע פערנדלעך — נרעסער, דערשראקן פרענדיק. די העלבלאנדע. שטרוישע האר צעשטאפערט אוו פארקויליסטט היכטן איז א קובלוק. די בקוזטע צע־שפילעט, בלעדרדיק מיט ווייס לייב. אוו א בריימ, נעפאלדשוטע רויטע האלקע ריעם פון איר אראפ ווי בורא־קעסדאסל.

— וואכ־דיש מאכסטו, יואל? — פרענט זי צעמישט, ווי א ציג. וואס דערפעטט נישט דעם ווינט אהויס, אוו

ראפאפארט | די פסוידא-פילאזאפיע פון עכטן גארנישט...

א. ליפשיץ (בראשית — אינסיטוט פאלוסטינא פילאזאפיע אינעם וועלט און צייטפעלט).

זעהן עס איז דערשינען א ליבקס ביכון", האט יעדער קענער פון ליבקס זיך נעכאפט צום האויפט ביכ, עס אין נעווען טשעקאווע וואס ברענגט האס צוויישט בוך פון האויפט אינטערע סאציאלוויסענשאפטלעכן לעבן". אין אריינקלאפן דיכטער? אויך איך האב מיט אינטערעס נעגוקט זיך צום „בראשית — אינסיטוט", אין האס גלייך אוועקגעלייגט צוריק. נישט אזוי אינסיטוט, ווי סתם בראשית — אין גרויסער אנהענגער פון ליבקס, האב איך האך נעוויסע בשעתן נאך זייער ערשטי בוך — ביים לייענען דעם צווייטן. ביי אלע זייער חכמות — וויל דאך נעזען נאך וואס־פאר שפילן ביליבקס, מאנדמאל חלומער סאציאל־ארויסגעבן פון יעדער דער טעמע א. א. ו. — האב האס ער־ שטע בוך פראפאנט אויף נישט מע־ לות פון מיוסאפישקיים אין בילדלעכ־ קייט, פון עכטער שפיריטואליזם, אין ריידוזוק מעלית האבן דערמיט בע דערוואכטן פון בוכער פילאזאפיע וועלן מיט דער „אמת" אין טיפערע לויטן אינהאלט. ס'איז קיין טיפע ליבקס נישט נאר מיט פאטעטישע פילאזאפיע, נאר מיט א נאנצן בראפאנט, שיי נישט מיט א נאנצער סיסטעם. פון איין לידפאראגראף שיקט ער אינז אפ צו צוויייטע צו פיינדזוק אין שפע סערדיקע. „זע, פערטער אריינפיר כ". עס דא אזוי ווי האדט, א נישפאנענע סיסטעם, נישט ערנסט ווי שפינאזאס „עטיק". אין נישט קיין וויכטיק, ווען ס'האט „בראשית — אינסיטוט" אויפ־ געלייגט צוליב דיים אנדרים.

איז מיר אבער אריינגעפאלן אין די הענט דער „עכטער האר־בכבוד־נישט־ „ער" מיט אכא נאדלים א ארטיקל, „א טייל פון א נישט־ערנסטער פאפאנדרי" וועלן לויבן דעם „אפיציעל־פילאזאף פון דויטשלאנד־טאיטש". נאכא נאדלים זאגט נישט מער אין נישט וויי־ניקערע „כיר וועלן אים נאכפאלן פון וויי־ צו וויי־ל. נאכדעמער פון האויפט צו כאפיטל פון מיט דערציילט דעם „כא־ כע שפיין פון באיז פון נבואה" אין חיטערי:

„...די וועלט וועט עד מיט וויי־טשע אוועק, ער פילט אין זיך — [illegible] יודישע חסידים, מיטן זעלבן הערזע אין באגעס פון אין וועכטן דעם עיקעלט כפר וואהן אין הדמיונים דער עיקעלט כפר בראשית".

הויפט עכ, אי נישט נאר דער חשש בער זן, נאכא פאר האט זיין א בוך וויי נעז לויבלס פילאזאפיע, נאר אויך א צוויייטער קרישטופער, א וויכטערער, אבער א אויך א פילאזאפישן־בכלל־וויכטער, אין איינ צוויי־נאכ־אין דרוקער דרוקער אין זיין וויי־נאכ־ אין נישט נאכא נאדלים אויפ־ נישט נאר מיט פאטעטישע פילאזאפיע, נאר מיט א נאנצן סיסטעם. פון אין לידפאראגראף שיקט ער אינז אפ צו צוויייטע צו פיינדזוק אין שפע סערדיקע. „זע, פערטער אריינפיר כ". עס דא אזוי ווי האדט, א נישפאנענע סיסטעם, נישט ערנסט ווי שפינאזאס „עטיק". אין נישט קיין וויכטיק, ווען ס'האט „בראשית — אינסיטוט" אויפ־ געלייגט צוליב דיים אנדרים.

איז מיר אבער אריינגעפאלן אין די הענט דער „עכטער האר־בכבוד־נישט־ „ער" מיט אכא נאדלים א ארטיקל, „א טייל פון א נישט־ערנסטער פאפאנדרי" וועלן לויבן דעם „פאטעטישן־פילאזאף פון דויטשלאנד־טאיטש". נאכא נאדלים זאגט נישט מער אין נישט וויי־ניקערע „כיר וועלן אים נאכפאלן פון וויי־ צו וויי־ל. נאכדעמער פון האויפט צו כאפיטל פון מיט דערציילט דעם „כא־ כע שפיין פון באיז פון נבואה" אין חיטערי:

„...די וועלט וועט עד מיט וויי־טשע אוועק, ער פילט אין זיך — [illegible] יודישע חסידים, מיטן זעלבן הערזע אין באגעס פון אין וועכטן דעם עיקעלט כפר וואהן אין הדמיונים דער עיקעלט כפר בראשית".

הויפט עכ, אי נישט נאר דער חשש בער זן, נאכא פאר האט זיין א בוך וויי נעז לויבלס פילאזאפיע, נאר אויך א צוויייטער קרישטופער, א וויכטערער, אבער א אויך א פילאזאפישן־בכלל־וויכטער, אין איך

ראפאפארט | די פסוידא־פילאזאפיע פון עכטן גארנישט...

א. ליפּסיז (בראשית — אינפורמאציע־בולעטין פון אידישן פילאזאפישן אינסטיטוט אין ליפּסיז).

זעהן עס אין דרייצענטן א. ליפּקס בוכון". האט ירמיה קענער פון ליפּציג זיך נעכאפט צום האדוכן בוך, עס אין בעזונדן טשעקאווטן וואס בקענט האט צוויי־טוך בוך פון האדוכן אינטערעס מאכטן. „א? אריינגעלאזן דוכטער? אויך איך האב כוס אינטערעס נעזעהן זיך צום „בראשית — אינפוכוס", אין האם גלייך אוועקגעלייגט צוריק. נישט אזוי אינפוכוס, וויי מאכט בראשית — אין אינהוב. הגם איך בין נישט קיין גאר גרויסער אנהענגער פון ליפּקס, האב איך דאך נעוויסע בשעתן גאר ווייי ערשטי בוך — בייס לייענען דעם צווייטן. בייי אלע ווייטע חכיוות — וויילדער נעזינט גאר ווי־אריגשפילעריי, אפילו בוליקע. מאנדזשעטע חרובער מאנאטאריזירט פריפאדירונג פון וע דער טעמע א. א. ו — האט האם עלי שטעל בוך פראמאנט אויף נידובע מע לות פון מוזיקאלישקיים אוי בוליבלי פוים, פון עכטער שפיטשוכדיקיים, אין דיזאזוזיק מעלית האבן דערפיהט דערוואכטן פון בוכר פילאזאפענע וושרק לויט דער „אדם אי טיפערע לויטן אינהאלט — ניט קיין ליפּצי נישט נאר מיט פאטעטישער פילאזאפיע, נאר מיט א נאנצן בראמאטן, שוין נישט מיט א נאנצער סיסטעם. פון איין לידפראנאנט שיטה עי אינו אפ צו צוויטע צו פייערדזוק אי שפע סערדיקע. „זע, פערשער אריינפיר כ". פון דא אוו זיי האדט, א נשמאפענע „סיסטעם, נישט ערנסט וויי שפינאזאס ל'חאט „בראשית — אינפוכוס" אויפער פעליכט נלייך בייס אנדוכ.

אין מיר אבער אריינגעפאלן אין די הענט דער לעצטער האדבבטניסטי „פ ליר" מיט אבא נאדזיק א. ארטיקל, „א טייל פון א נישבעדיר פאנאנדיק" וועגן לויפּצי דעם „פאטעפילאזאפ פון דויפלעפטשטן מאנוס". „אבא נאדזיק זאנט נישט מער אין נישט וויינפקערן „כיר וועלן אים נאכפאלן פיל וויי צו זיין". נאכפעטערן מיר האפיטל צו פאפיטל פון מיטן דערצייל דעם כע כע שפיין פון באין פון נכואה" אין חיוטער.

„...די וועלט יעט ער מיט וויי אויגן. ער פילט אז וי —) מיט יודישע חסים, מיטן זעלבן הערץ אי באנעם, פי וויכטן נע אין נשמאפן נע וואהן אוי הדמיונם דער עיקטער כפר בראשית".

הייסט עס, אי נישט נאר דער ער בער וו. נאכאמ פאר האט ווי א בוך נע נעו לייענט פילאזאפיע, נאר אוי א צוויי־טער כרישטופער, א וועגעשיי, אבער אויך א פילאזאפישבכפאלי־ריסטי אין איך איינפיר נאר פאר דרוטער אי אי נישט נאר אי ווי נישט נאר אי אינטעלעקטועל־אי־ניסטישן נישט נאר אמא נאדזיק אמעריקע אי אי נישט — אי אינפוכוס, נאר אי נישט נאר פאר אי אי נישט — אי אי אי

ווען ייִדישע ארבעטער גיין פאלקס־לידער

צום 20־יאריקן יובילי פון ארבעטער־רינג־כאר אין ניו־יארק

נ. גאלדשטיין
(ניו־יארק)

נעוואנט האט נעשפילט א ווייכטיקע ראלע אין אלע צייטן און ביי אלע פעלקער. נעוואנט איז עפעטער פון דעם שריפט־לעכן ווארט. דאס ווארט: „ער וועט האבן צו זינגען און צו זאגן" איז אפשר אויף אן אנדרייפונג. אז זינגען עפעט פאר זאגן.

אין די פרימיטיווע צייטן, וועלן מענטשן האבן נישט געהאט קיין מעגלעכקייט זיך צוזאמענצורעדן אויף אן אלגעמיינער קלאטערשפראך, האבן זיי אבער ניט נעקענט אויסדרעפן זייערע השערער אויף א געמיינשאפטלעכן אופן — דורך נעוואנט. דאס קען מען נאך זען אפילו היינט ביי אלטע פרימיטיווע שבטים, וועמענס מיסטיידער קענען נישט לייענען אדער שרייבן. ווען זיי קומען זיך צוזאמען ביי א מאציייט, אדער ביי עפעס א שמחה, אין נעוואנט כמעט דער אויסלייקער איסדרוק פון זייערע עמאציעס, פון זייערע נעפילן.

דאס פרימיטיווע נעוואנט פון די אלטע פעלקער האט זיך ביסלעכווייז אנטוויקלט אין אין ארבייטנענאנדן אין דער בערע שטיפן פון מוזיק, וואס מער ס'איז נעשטינן די קולטער אין צווילייזאציע פון די פעלקער.

דער פראצעס פון עוואלוציע קען מען אויך זען אין דער קונסט פון נעוואנט. מיר ווייסן, אז אלע, סיי אין דער נאטור, סיי אין נעזעלשאפטלעכן לעבן, האט זיך אנטוויקלט שטענדיג. מיט נעוואנט איז אויך נעווען דאס וועלבע. די קונסט פון נעוואנט האט זיך אנטוויקלט אין משך פון פיל דורות, מיט דעם אויבראנג פון איין צייווילייזאציע אין דער אנדערער.

ביי די פרימיטיווע פעלקער, צווישן די פרימיטיווע מענטשן, האט מען נעזונגען פרימיטיווע לידער אויף איינפאכע מאטיוון. דער פרימיטיווער מענטש האט בלויז נעפעלט אויסדריקן זייעע אייגענע אויבערלעבונגען אין וואר־טער און אזוי אויך אין מוזיק און נעזאנג. דער בריי־טער שווונג פון לעבן האט אפר דעם פרימיטיוון מענטש נישט עקזיסטירט. ער האט נישט נעווען פאר זיך די בריי־טע וועלט. ער האט נעהאט פאר זיינע אויגן בלויז זיין פאמיליע, זיין שכן, די נאענטסטע מענטשן מיט וועלכע ער איז נעווען פארמענגלט. די אבערע־קע וועלט איז פאר אים נעווען פרעמד, איז פאר אים נעווען עפעס א כוד פאר וועלכן ער האט זיך נעשראקן. ער האט דעריבער אין זיינע לידער אויסגעדריקט בלויז זיין אייגענע פרייד, אדער די שרעק פאר די מעכטי־קע כוחות פון דער נאטור.

ווען איר מאכט א רייזע קיין קאלי־פארניע און איר שטעלט זיך אפ אין דעם שטעטל אלעבוקערקי אדער ביי דעם „נדעגד קעגיאן", באגעגנט איר נאך די אלטע טיפ פון די אמעריקאנער אינד־יאנער. איר טעט די איינפאכקייט אויס־נעמאן אויף זייערע פנימער. אז איר הערט זייער נעזאנג, אדער איר קוקט זיך צו צו זייערע טענץ, וואס וועלן שטענדיג באגלייט מיט איינפאכער מו־זיק אדער מיט איינפאכע טענער פון אינדיאנער פאלקס־לידער, קענט איר אין זייער זינגען ממש פילן די פרימי־טיווקייט פון זייער לעבן. ווען איר פאר־גלייכט זייער נעזאנג, דאס זינגען פון פרימיטיווע אינדיאנער, מיט דעם ני־זאנ פון א עפערע אדער מיט דער מו־זיק פון א בעטהאווען־סימפאניע, איר נישט זיין קיין מיזיקער צו זען די אנטוויקלונג, וואס פון האט דורכגע־מאכט די מוזיק פון דעם פרימיטיוון מענטשן ביז א בעטהאווען־סימפאניע.

אין דער אנטוויקלונג פון מוזיק לינט אויך די אנטוויקלונג פון דער ציים, לינט באהאלטן די איבערלעבונג פון די מענ־טשן, וואס האבן נעשאפן די שפעטער־דיקע, די נייע מחיות. נייע דערפארונ־גען, נייע אומשטענדן, נייע איבערלעבונ־גען רופן פארוס נייע אויסדרוקן. נייע עמאציעס, און פונקט ווי מענטשן האבן זיך אויסגעלערנט איבערצוגעבן זייערע נעפילן, זייערע איינדרוקן, זייערע עמא־ציעס דורך ווערטער, אזוי האבן זיי אויך אויסגעלערנט איבערצוגעבן די זעלי־בע טפילן, אייסדרוקן און עמאציעס דורך נעוואנט.

מענטשן האבן אויף יעדער שטופע פון ציווילייזאציע זיך באנוצט מיט אנ־דערע־פארמען, מיט אנדערע נע־ציים, מיט אנדערע מיטלען צו בעסון אויסדרוקן פון זייערע נעפילן. אזוי האבן נעשמאק אין בוען הייזער. אזוי האבן זיי אויך אין אפרישידענע פארמען פון ציווילייזאציע זיך באנוצט מיט אנ־דערע־פארמען, מיט אנדערע נע־ציים, מיט אנדערע מיטלען צו בעסון אויסדרוקן פון זייערע נעפילן. אזוי האבן זיי אויך אין אפרישידענע פארמען פון בוען הייזער. אזוי האבן זיי אויך אין אפרישידענע פארמען פון בוען הייזער. אזוי האבן זיי אויך אין אפרישידענע פארמען פון בוען הייזער.

כענדריקס די דאזיקע פארלאנגען, דעם דאזיקן נעשמאק אין זייער נעזאנג. אין א כך שפראכן קוכען די ווערטער „זינגען" און „זאגן" פון דעם זעלבן שורש. אויך אין יידיש איז דא א כך ענלעכקייט צווישן די ווערטער מיין „זאגן" און סיי מיטן „זינגען". האבן מענטשן נעווהט אויסצודריקן זייער נעפילן, איבערנעכן זייערע נעדאנקען. אין די נאר אלטע ציימן האט נעוואנט הויפטזעכלעך נעדינט אלס מיטל אויס־מדריקן רעליגיעזע נעפילן. אזוי ווי רע־ליגיע איז אמאל נעווען דער הויפט־תו־ציג פון נייסטיקן לעבן, האבן מענטשן נעוווהט אויסצודריקן זייערע עמאציעס אין מעלאדיעס און טעקסט, וואס האבן איבערגענעכן זייערע רעליגיעזע שמיר־נען אין נעפילן.

די עלטסטע יידישע מוזיק, פונקט ווי די אלטע מוזיק פון אנדערע פעלקער, איז רעליגיעזע מוזיק. דער מאטיוו און די טעקער פון „כל־נדרי" זענען איבערגע־נאנגען פון דור צו דור, פאר הונדערטער און הונדערטער יאהר. אין דעם נעוואנט פון „כל־נדרי" הערט איר אן אפקלאנג פון שרייער און נעבעט פון דעם יידן פון די אלטע ציימן. אבער אין שפעטערדיקע יאהרן הערן זיך שוין אנדערע מאטיוון אין דער רעליגיעזער יידישער מוזיק. עס הערט זיך שוין א פריילעכער טאן אין דעם „לכה דודי לקראת כלה". פון דער פארצווייפלונג, אויסגעמישט מיט האפ־נונג, וואס איר הערט אין די טענער פון „כל־נדרי", ניט דער יידישער „בל־תירא", ניט דער אידער יום יום יעמט לנו" איז שוין נעוואנען נעוואהן מיט א שאנץ אנדערן מאטיוו. דאס הערט זיך שוין מער פרייליכקייט, מער יום־טיבדיקייט. אין דעם נעוואנט איז שוין דא אן אפ־שפיגלונג פון דער צופרידנקייט, וואס דער יידישער מיזיקער אויס מיט דעם אנקומען פון שבת, מיט דעם אנקומען פון א פרייליכערן טאג.

אנדערע נעמט די מאטיוון, וואס מען פלעגט הערן פון חזנים ביי די ערשטע הרים. מיט וויפל פרייליכקייט אלעמען מען דאס זינגען אין די אלטע ארטאדאקסישע הייזער ביים סדר דעם „אחד מי יודע אחד אני יודע" אדער דעם „צעצעלע מאטיוו פון „חד גדיא, חד גדיא". אזוי א סך שטעטלעך אין פוילן און אין ליטע אין עווען א סכהל, אז די אויסנעמעווע זין אז טעכטער פלעגן זיך צוואמענקומען אין הויז פון די עלטערן אויף „סדר אונ־דזער" אויף דער פאמיליע זענען נשומען מיטגליידער, וואס האבן נעהאט גוטע שטימען אין א ניגון צו זינגען, פלעגט מען פראווען דעם סדר אויף א נאר נע־, היבענעם און נאר יום־טובדיק אופן.

איך וויים פון אין שטעטל אין פוילן וו עצטגליקער מענטשן פלעגן פון בייד נאכט שטיין אונטער די אענסטער פון א יידישער פאמיליע אין זיך צוהערן צו דעם נעוואנג ביים סדר.

אט דאס זענען שוין נעווען אנדערע ניגונים, אנדערע מאטיוון אין אנדערע טענער אפילו אין דער יידישער העלי־גיעזער מוזיק.

איז די שפעטערדיקע יארן הויבט דער פאלקס־מענטש אן צו זינגען פאלקס־לידער. וואס מער רעליגיע הערט אויף צו זיין דער הויפט־ציל פון כער כוח, דער הויפט־אי האלט פון יידישן לעבן אלץ מער הויבט דער זיך אן אויסצודריקן זיינע נעפילן דורך אנדערע נגונים, דורך אן אנדער פארם פון נעוואנג. וועו דאס יידישע לעבי עמט זיך א פאלקסטימלעכן כאראק־טער, אנטוויקלט זיך ביסלעכווייז דאס יידישע פאלקסטימלעכע נעוואנג, דאס יידישע פאלקס־לידי. מען פאסט צו ווערטער צו דעם נגון פון אפדומות. שפעטער קומען שוין פארשידענע פר־ים־שפיעלער מיט פארשידענע נגונים וועגן ענדע אחשדרוש אוי וועגן מלכה ישתי. עס ווערט אריינגענומען א סך הומאר, שפאס אין נעלעכטער, סאי אין די ווערטער, סאי אין די מאטיוון. אוי אט פון די מאטיוון אין נגונים זענעי שפעטער נעקומען פאפולארע פרייליע־כע פאלקסטימלעכע אפערעטעס.

וועו יידן הערן ביסלעכווייז אויף צו זיין בלויז א פאלק פון סוחרים מעלכער אין לירידסניידער, וועי א טייל פון דער יידישער באפעלקערונג אפילו אין די קליינע שטעטלעך, הויבט זיך אן צו פארשטיין מיט מלאכה וועו עס באווי זען זיך שוסטער, שניידער אין סטאר לערב. ענדערט זיך די אומשטענד פון זייער לעבן. עס ענדערט זיך זייער כלוק אויפן מארק, זייערע האנענגען אויף דער ציקוסבס אין זיי הויבן אויסצודריקן זייערע שמערצען אין פרייד אנדערע מאטיוון. דא איז דאס הערשרט זיך אן אריבעטער ליד, א נייער טאן פון וועלכן עס קלינגט כ שט בלויז האפנוג, נאר אויך שמאק: א שמרעכונג צו א נייער ציים צו א נייי ער מענטשהייט.

מיט דעם אויבערגין פון איין באר שפעטיקורע צו דער אנדערער, מיט דעם אויבערגיי פון פעלקסטימלעכן צום פאלקס־לידער. מיט דער הויפט־ניימסדי כער כוח, דער הויפט־אי האלט פון יידישן לעבן אלץ מער הויבט דער זיך אן אויסצודריקן זיינע נעפילן דורך אנדערע נגונים, דורך אן אנדער פארם פון נעוואנג. וועו דאס יידישע לעבי עמט זיך א פאלקסטימלעכן כאראק־טער, אנטוויקלט זיך ביסלעכווייז דאס יידישע פאלקסטימלעכע נעוואנג, דאס יידישע פאלקס־לידי. מען פאסט צו ווערטער צו דעם נגון פון אפדומות. שפעטער קומען שוין פארשידענע פר־ים־שפיעלער מיט פארשידענע נגונים וועגן ענדע אחשדרוש אוי וועגן מלכה ישתי. עס ווערט אריינגענומען א סך הומאר, שפאס אין נעלעכטער, סאי אין די ווערטער, סאי אין די מאטיוון. אוי אט פון די מאטיוון אין נגונים זענעי שפעטער נעקומען פאפולארע פרייליע־כע פאלקסטימלעכע אפערעטעס.

וועו יידן הערן ביסלעכווייז אויף צו זיין בלויז א פאלק פון סוחרים מעלכער אין לירידסניידער, וועי א טייל פון דער יידישער באפעלקערונג אפילו אין די קליינע שטעטלעך, הויבט זיך אן צו פארשטיין מיט מלאכה וועו עס באווי זען זיך שוסטער, שניידער אין סטאר לערב. ענדערט זיך די אומשטענד פון זייער לעבן. עס ענדערט זיך זייער כלוק אויפן מארק, זייערע האנענגען אויף דער ציקוסבס אין זיי הויבן אויסצודריקן זייערע שמערצען אין פרייד אנדערע מאטיוון. דא איז דאס הערשרט זיך אן אריבעטער ליד, א נייער טאן פון וועלכן עס קלינגט כ שט בלויז האפנוג, נאר אויך שמאק: א שמרעכונג צו א נייער ציים צו א נייי ער מענטשהייט.

מיט דעם אויבערגין פון איין באר שפעטיקורע צו דער אנדערער, מיט דעם אויבערגיי פון פעלקסטימלעכן צום פאלקס־לידער. מיט דער הויפט־ניימסדי כער כוח, דער הויפט־אי האלט פון יידישן לעבן אלץ מער הויבט דער זיך אן אויסצודריקן זיינע נעפילן דורך אנדערע נגונים, דורך אן אנדער פארם פון נעוואנג. וועו דאס יידישע לעבי עמט זיך א פאלקסטימלעכן כאראק־טער, אנטוויקלט זיך ביסלעכווייז דאס יידישע פאלקסטימלעכע נעוואנג, דאס יידישע פאלקס־לידי. מען פאסט צו ווערטער צו דעם נגון פון אפדומות. שפעטער קומען שוין פארשידענע פר־ים־שפיעלער מיט פארשידענע נגונים וועגן ענדע אחשדרוש אוי וועגן מלכה ישתי. עס ווערט אריינגענומען א סך הומאר, שפאס אין נעלעכטער, סאי אין די ווערטער, סאי אין די מאטיוון. אוי אט פון די מאטיוון אין נגונים זענעי שפעטער נעקומען פאפולארע פרייליע־כע פאלקסטימלעכע אפערעטעס.

וועו יידן הערן ביסלעכווייז אויף צו זיין בלויז א פאלק פון סוחרים מעלכער אין לירידסניידער, וועי א טייל פון דער יידישער באפעלקערונג אפילו אין די קליינע שטעטלעך, הויבט זיך אן צו פארשטיין מיט מלאכה וועו עס באווי זען זיך שוסטער, שניידער אין סטאר לערב. ענדערט זיך די אומשטענד פון זייער לעבן. עס ענדערט זיך זייער כלוק אויפן מארק, זייערע האנענגען אויף דער ציקוסבס אין זיי הויבן אויסצודריקן זייערע שמערצען אין פרייד אנדערע מאטיוון. דא איז דאס הערשרט זיך אן אריבעטער ליד, א נייער טאן פון וועלכן עס קלינגט כ שט בלויז האפנוג, נאר אויך שמאק: א שמרעכונג צו א נייער ציים צו א נייי ער מענטשהייט.

מיט דעם אויבערגין פון איין באר שפעטיקורע צו דער אנדערער, מיט דעם אויבערגיי פון פעלקסטימלעכן צום פאלקס־לידער. מיט דער הויפט־ניימסדי כער כוח, דער הויפט־אי האלט פון יידישן לעבן אלץ מער הויבט דער זיך אן אויסצודריקן זיינע נעפילן דורך אנדערע נגונים, דורך אן אנדער פארם פון נעוואנג. וועו דאס יידישע לעבי עמט זיך א פאלקסטימלעכן כאראק־טער, אנטוויקלט זיך ביסלעכווייז דאס יידישע פאלקסטימלעכע נעוואנג, דאס יידישע פאלקס־לידי. מען פאסט צו ווערטער צו דעם נגון פון אפדומות. שפעטער קומען שוין פארשידענע פר־ים־שפיעלער מיט פארשידענע נגונים וועגן ענדע אחשדרוש אוי וועגן מלכה ישתי. עס ווערט אריינגענומען א סך הומאר, שפאס אין נעלעכטער, סאי אין די ווערטער, סאי אין די מאטיוון. אוי אט פון די מאטיוון אין נגונים זענעי שפעטער נעקומען פאפולארע פרייליע־כע פאלקסטימלעכע אפערעטעס.

!

וואלס רעם ברוטרס פראגע נישט נע־ חערט, — שפירט אז וויטיק, וויי מען וואלט זיך אנגעטרעפן אין הינטער־אויס זויטן פאלס שפיץ האלץ.

ביי מיינע־סאָפיטן ציטערן זיך אן די כאלן־בוינער רויט וויי צינטער, אזן תוחלתו שטעלן זיך טרעפן אין די ערט סע זשעפסטענע אונן... אזוי באלויי ריקט דעם פעטשע! הערשל זאָל עס ווי סען...

שואל שטויס, ווי א הונדרייגל נאָכן שטויס. אזן בוים אלטן מרדכי־יאָסיפן וואסט די נרייע וועלן־בעטמן לעבנער זון לעבנער מיט א שאָטן אויף דער וויסקי בארד.

— נאָר פארנעמט... ווי אין מיין בוילעגלע, — כאָפט זיך יואל צו פאר רעדן די ציין, אזן וויל זיך איינחויבן — לאמיר נייז א קוק טאָן.

— זיין, זיין! — לאָזט נישט פעלד מיט א וואנער קאָכבריקער האָנט ן שטעל זיך פאר, אז דער שלימן אין זעהן אין שטאל, שיין באואנט, ואיז השמטה נאכראכט?! נישט קיין נוט אי מיקל היינט... שואל, באָ זיך נאר ערזיס איינדרוקן נשואל וועלן כּכוח א פריין...

— אזן ביי אזא השם כּמן נעמאָנט זון דאָ שטויס די פריין הונא א חוש כּנ.

— אה! — פארבענט פילטראָפ־ פיץ די העגט איך שטיי ווי איך שפילקעס... — די קינדער... די קראָם. זיך וועל אפילו נישט קאָנען ציהעלף פון. איך וויים באָאויטסכ — ס'וועט פאקטען מיט נרינע וועהרט האָט פאר פריס...

— כ'וועל, חלילה, ניטוח וועהרן — פארענט יואל אָפט מיט אן אומנליא שטן אנים.

— מיין ארויסנייז אין נאָט בטרם וועט זיך לאָזן עפעס אויפמאָכ, — זאָפט פעטשל אזן ציט אריים מיט זיך די בת־יחידק אויפן וועג, ווי א נכד פלעל אויף א טטריקל.

נעבלינו ווירשר אליין קומן באָפ פון יואל באירבריהה א פרעג מאָן:

— ווי זשע ניט עס היט, מאָשע?

די פראָצע איז פיל מיט עריכט אן שמות־נפש וועגן מאָנאָם אָנאָ, אבער דאָס האָרץ אזן די נעראָאכט, וועגן באָ זאלצן בלויז מיט דער שלימזלדיק דער שאלק.

— א האָנ השם יתברך!... שיאָלי אזוי... ווי שטענדיק, נאָר זי, די שנור — אן אויפנע מאָכמט! אזן חוכמה — א ווייל קיבר, אן עלעכע נשמה... איך וואלט שוין וועלן א נחת אז איר דער לעבן... זי איז האָך אין איין עלטער מיט דיין הערשלן...

עד וואָרט איזה יואל... א יואָרט אבער יואל פארשטייט דעם רמז אזן שווייגט:

...מיט הערשלן האָן מיר א בעסער נע־עפעס מאכן...

מרדכי־יאָסי נייט פאמעלעך צים הענגערזיק וויגלישאפעלע. אזן ב־ענגט א פאר קיבלעך, א ביסל בראָט פון אזן א פלעשל אזן צוויי גלעזלעך, וו ס קלינגט ציטעריק אין זייער שווא כע הענט. עד רייניקט די גלעזלעך מיט אפ וויגל, פינעם טלית־קטן אזן גיסט זיי אן.

— פארשטייסט? — פאלט זייער מרי ב־ אויגן, וויי פלעקן אויף יואלס פנ־ ים זי אין דאָך די אויענע יאָרן וואָס דיין הערשל... וואלט זיך ווי אויך אויפר אין

ניי אחין, אין זיי בויזע אין נחת דער לעבן.

זיין פנים פרעמט, אָבער יואלס שווייגט.

— אזן דו ביי וואָס האלטסט, יואל? איך פרעג דאָך דיר.

— וואָס זשע? — שטעפערט יואל נישטערנהארציק ס'אין דאָך אויצט מלי חמה... וואָס וועל... וועמען לייט עס אין זינען! אזן... כ'אין דאָך נישט קיין זואלץ, וואָס די פרייזן אויף דעם פאלן. דעם לעמען טעם פארשטייט עד. דער פאטע, כאָטש די קרעמערין אין נעזונט די כאָמע אפיטאָלסטע, אין זיפצט שוואך אפ:

— אה!... עכיר נעמען דערווייל צי בייטלנך.

עד טראָכט אויסטער האָט גלעזעלע אנטער דער וואָנצע, אז טעם אזן שטרעקט אויס א פארמטעפל האָנט:

— לחיים, יואל! זאָל השם יתברך נעבן, מיט זאָל מען זיך פיטערן מיט נישט נישט כל הימים.

— לחיים וכהנה — עכשפערט זיי אז אין נעמיר האָט נלעזל צים מיילן יואלס האָנט אָ שיכורטשיק, אין דער לעבן נחת אָן די איינקלעך.

— מא, — זיפצט דער אלטער דורך פארנעמטע וואָנצן, צעברעקלענדיק א שטיקל כל זמן כ'האָב נעפאָט מיין אייגן זי נעקרעכ... א נעטער אין דער עכשאָפט...

יואל פארטשייט זיי־ער האָט אנני הערטיגט עד, יואל, האָט דאָך אז איינענע שבוים א נרייסע, עכשפרט עד דורך אן אכזריטע.

— אן ביי מיר, נאָטער אזן אויך אין א נרויסן צרות... טיפער אין שווער נעד זיך האָט אויף מיין קאָפ... עד דאָס האָט אפילו נישט קאָנען ציהעלף פון. איך ווייס באָאויטסכ — ס'וועט פאקטען מיט נרינע וועהרט האָט פאר פריס...

— כ'וועל, חלילה, ניטוח וועהרן — פרעכצט יואל אָפט מיט אן אומנליא שטן אנים.

— מיין ארויסנייז אין נאָט בטרם וועט זיך לאָזן עפעס אויפמאָכ, — זאָפט פעטשל אזן ציט אריים מיט זיך די בת־יחידק אויפן וועג, ווי א נכד פלעל אויף א טטריקל.

נעבלינו ווירשר אליין קומן באָפ פון יואל באירבריהה א פרעג מאָן:

— ווי זשע ניט עס היט, מאָשע?

די פראָצע איז פיל מיט עריכט אן שמות־נפש וועגן מאָנאָם אָנאָ, אבער האָט האָרץ אזן די נעראָאכט, וועגן באָ זאלצן בלויז מיט דער שלימזלדיק דער שאלק.

— א האָנ השם יתברך!... שיאָלי אזוי... ווי שטענדיק, נאָר זי, די שנור — אן אויפנע מאָכמט! אזן חוכמה — א ווייל קיבר, אן עלעכע נשמה... איך וואלט שוין וועלן א נחת אז איר דער לעבן... זי איז האָך אין איין עלטער מיט דיין הערשלן...

עד וואָרט איזה יואל... א יואָרט אבער יואל פארשטייט דעם רמז אזן שווייגט:

...מיט הערשלן האָן מיר א בעסער נע־עפעס מאכן...

מרדכי־יאָסי נייט פאמעלעך צים הענגערזיק וויגלישאפעלע. אזן ב־ענגט א פאר קיבלעך, א ביסל בראָט פון אזן א פלעשל אזן צוויי גלעזלעך, וו ס קלינגט ציטעריק אין זייער שווא כע הענט. עד רייניקט די גלעזלעך מיט אפ וויגל, פינעם טלית־קטן אזן גיסט זיי אן.

— פארשטייסט? — פאלט זייער מרי ב־ אויגן, וויי פלעקן אויף יואלס פנ־ ים זי אין דאָך די אויענע יאָרן וואָס דיין הערשל... וואלט זיך ווי אויך אויפר אין

באם!

צו מיינע פיס האט זיך צוגעקוקלט אז לאזט ברויט אן טאר אים זיי, מיין העלדישע חברטע, כ'האב שוין אפגעברענט בעז א שטיק, אריינגעווארפט עס אין סויל אריין און נעקוים.„

— נו סאַ גוב מיר אויף.. פיטראנען זיין גלייכער אויפצוגיין. וווהין זאלן מיר גיין? — זי האט מיט א זוכנדיק בליק נעקוקט אין דער פינסטערניש, נישט אלע זייטן... ס'איז נעווען פיכם טעה, נאם אז דער ווינט האט נעפייפט.

— אם איז דאס אן אינטערעסן שי פעל... לאמיר גיין אהיין.

— קום!

אין מיר זענען אוועק. ברעסבריק אויפן ווינט האם נעראבערנטע ברייט און אנפיכדיק דערמיט אנשטרע מיר לעב. דער רעגן איז נשוואכן שטארקער, דער טייך האט נערוטשעט, פון ערגעץ וו האם זיך נהערט א לאנגער אפלאכר ביימער פויף — גלייך עמיצער א נרויסער וואם האם פאר קיינעם קיין מורא נישט, נאלט אויסגעפייפט אלע אדלונגען פון דער וועלט אין דעם וויסטן הארכסט מוטיק, און מי אזוי בייזע, די נאכט־ העלדן... ס'האם ווייטיקלעך נענאגט דאם הארץ פון דעם פויף; פינדעפסטוטן האב איך נערן נעמאכט אז נישט ווייניקער פליהיק אין דעם זון אין נעווען דאם מיידל, וואם איז נענאנגט ליבט לעבן מיר.

— וו'ר הייסט? — האב איך אין נע־ פרעגט — נישט ווייסנדיק פאולוצם.

— נאטאשע! — האט זי נעענטפערט קורץ, מאכנדיק מיטן מויל. כ'האב זי אָבגענקוקט — ס'האט מיר א דרינ נעמאכ ביים הארץ. כ'האב א קוק נעטאן אהערום אין דער פינסטערניש אריין אוו — עס האט זיך מיר נעראכט, או די אידעאַל פון נורל שכייבלט צו מיר קאלט...

* * *

„דער רעגן האט אן אויפהער נע־ קאכט אין די ברעגער פון שיפל און דער וויבער נערוישּ דערצו האם נע־ וועקט כרועדיק נעדאנקען. דער ווינט האט נעפייפט, אריינפלעצדיק אין דער נעלעכערטער רגא — אין שאלט, ווו עס האט נעקלאפט עפעס א שפעדל, נע־ קלאפט און נעקאקט מיט אן אומרויק און מרועריק קלאנג. די בוואליעס פון טייך האבן זיך נעפליענקעט אן בדעג אן אזוי נעקוננן מאנאטאן אין האם נעננלאזן, נלייך זיי וואלטן דערציילן וות נעט עפעס אינדערדיגעלעכס. לאנגוויי ליקס אן שוועדיש, וואם איז זיי בין עקל דערעכט נעווארן, ווען עפעס אזוינס, פון וואלטן כ'וואלט זיך זיי נעוואלט אנטלויפן אין דעם וויסטן הארכסט פון אזא נאכט, וואם איז באלויפיק און אזא־ טרל, וואם איז אפילו נישט נענאנגט אויפצוהערן אפילו אויב עס וואלט אים נעקאסט דאם לעבן.

— וו'ר הייסט? — האב איך איר נע־ פרעגט — נישט ווייסנדיק פאולוצם.

— נאטאשע! — האט זי נעענטפערט קורץ, מאכנדיק מיטן מויל. כ'האב זי אָבגענקוקט — ס'האט מיר א דרינ נעמאכ ביים הארץ. כ'האב א קוק נעטאן אהערום אין דער פינסטערניש אריין אוו — עס האט זיך מיר נעראכט, או די אידעאַל פון נורל שכייבלט צו מיר קאלט...

* * *

„דער רעגן האט אן אויפהער נע־ קאכט אין די ברעגער פון שיפל און דער וויבער נערוישּ דערצו האם נע־ וועקט כרועדיק נעדאנקען. דער ווינט האט נעפייפט, אריינפלעצדיק אין דער נעלעכערטער רגא — אין שאלט, ווו עס האט נעקלאפט עפעס א שפעדל, נע־ קלאפט און נעקאקט מיט אן אומרויק און מרועריק קלאנג. די בוואליעס פון טייך האבן זיך נעפליענקעט אן בדעג אן אזוי נעקוננן מאנאטאן אין האם נעננלאזן, נלייך זיי וואלטן דערציילן וות נעט עפעס אינדערדיגעלעכס. לאנגוויי ליקס אן שוועדיש, וואם איז זיי בין עקל דערעכט נעווארן, ווען עפעס אזוינס, פון וואלטן כ'וואלט זיך זיי נעוואלט אנטלויפן אין דעם וויסטן הארכסט פון אזא נאכט, וואם איז באלויפיק און אזא־ טרל, וואם איז אפילו נישט נענאנגט אויפצוהערן אפילו אויב עס וואלט אים נעקאסט דאם לעבן מיר.

— וו'ר הייסט? — האב איך איר נע־ פרעגט — נישט ווייסנדיק פאולוצם.

— נאטאשע! — האט זי נעענטפערט קורץ, מאכנדיק מיטן מויל. כ'האב זי אָבגענקוקט — ס'האט מיר א דרינ נעמאכ ביים הארץ. כ'האב א קוק נעטאן אהערום אין דער פינסטערניש אריין אוו — עס האט זיך מיר נעראכט, או די אידעאַל פון נורל שכייבלט צו מיר קאלט...

* * *

„דער רעגן האט אן אויפהער נע־ קאכט אין די ברעגער פון שיפל און דער וויבער נערוישּ דערצו האם נע־ וועקט כרועדיק נעדאנקען. דער ווינט האט נעפייפט, אריינפלעצדיק אין דער נעלעכערטער רגא — אין שאלט, ווו עס האט נעקלאפט עפעס א שפעדל, נע־ קלאפט און נעקאקט מיט אן אומרויק און מרועריק קלאנג. די בוואליעס פון טייך האבן זיך נעפליענקעט אן בדעג אן אזוי נעקוננן מאנאטאן אין האם נעננלאזן, נלייך זיי וואלטן דערציילן וות נעט עפעס אינדערדיגעלעכס. לאנגוויי ליקס אן שוועדיש, וואם איז זיי בין עקל דערעכט נעווארן, ווען עפעס אזוינס, פון וואלטן כ'וואלט זיך זיי נעוואלט אנטלויפן אין דעם וויסטן הארכסט פון אזא נאכט, וואם איז באלויפיק און אזא־ טרל, וואם איז אפילו נישט נענאנגט אויפצוהערן אפילו אויב עס וואלט אים נעקאסט דאם לעבן מיר.

— וו'ר הייסט? — האב איך איר נע־ פרעגט — נישט ווייסנדיק פאולוצם.

— נאטאשע! — האט זי נעענטפערט קורץ, מאכנדיק מיטן מויל. כ'האב זי אָבגענקוקט — ס'האט מיר א דרינ נעמאכ ביים הארץ. כ'האב א קוק נעטאן אהערום אין דער פינסטערניש אריין אוו — עס האט זיך מיר נעראכט, או די אידעאַל פון נורל שכייבלט צו מיר קאלט...

* * *

„דער רעגן האט אן אויפהער נע־ קאכט אין די ברעגער פון שיפל און דער וויבער נערוישּ דערצו האם נע־ וועקט כרועדיק נעדאנקען. דער ווינט האט נעפייפט, אריינפלעצדיק אין דער נעלעכערטער רגא — אין שאלט, ווו עס האט נעקלאפט עפעס א שפעדל, נע־ קלאפט און נעקאקט מיט אן אומרויק און מרועריק קלאנג. די בוואליעס פון טייך האבן זיך נעפליענקעט אן בדעג אן אזוי נעקוננן מאנאטאן אין האם נעננלאזן, נלייך זיי וואלטן דערציילן וות נעט עפעס אינדערדיגעלעכס. לאנגוויי ליקס אן שוועדיש, וואם איז זיי בין עקל דערעכט נעווארן, ווען עפעס אזוינס, פון וואלטן כ'וואלט זיך זיי נעוואלט אנטלויפן אין דעם וויסטן הארכסט פון אזא נאכט, וואם איז באלויפיק און אזא־ טרל, וואם איז אפילו נישט נענאנגט אויפצוהערן אפילו אויב עס וואלט אים נעקאסט דאם לעבן מיר.

מ. גארקי / אין הארבסט... / י. הערצבערג

"ידיש —

איינמאל אין הערבסט האב איך זיך געפונען אין זייער אן אומכאראקטעריסטע לאגע: אין דער שטאט, וווהין איך בין צוגעקומען האב איך קיינעם נישט נאך קיין אין כ'האב זיך געפונען אן א פרעמדן ביי דער נשמה אזוי א ווי דאס איבעריגע קאפ.

כ'האב פארקויפט די מלבושים, וואס זיי האבן מיר געגעבן באציין, בין איך אוועק פון דער שטאט אין א נעגנט „אוסטשיץ" — אין א פארטישטאט, וווּ אין די זומער־חדשים, כאטש א מיטער ארבעט־לעבן, נאר וווּ איצט איז געווען ליידיק און שטיל, וויל עס איז געווען אין די לעצטע טעג פון אקטאבער.

פאסטניק מיט די פיס איבערן פייפל האט אין אריינקוקנדיק זיך שטייף אין אים מיט באער צו נעמען פינצל אין אים, וואס נישט איז צו שטילן דעם הונגער, האב איך איינאזם געבלאנדשעט צווישן די לימידע נעי בוידעם און סטראנאנע אין נעטראכט וועלן דעם, ווי גיט כ'איז צו זיי זאם...

ביים היינטיקן קילטרידיגשטאנד קאן פעדיקוו נישטאקו הונגער. ניכער באר פארידקו וויי דעם פרישן הונגער. איר בלאדרשעט איבער די נאכט, איבן איהר זענען נעבייטעם, איינציגער שיינע אוי — כ'קאן דייטש זאנ — נישט מיר אום איינגעשטעלט אינגיניוק — דאס קען דערוועקן אין אזא פרידפולע בערגיקן וועלן ארטשטיפ, וועלן היינענע אין שלאף וועלן א כך אנדערע

(פארזעצונג אויף זייט 7)

אין דעם ים פון נעזאלצענע טרערן.

„און די אקערסט און די זייטס". „דער אינסטרומענטאל" סראנט אריין נייע כעלפערייס, נייע טענער אויף פאראדע לתענוג און צוויאכענקופסט פון יידישע ארבעטער.

אויב העלפונדיג נגיניב האבן פארי טוכטיג א וויכטיק ארט אין דעם לעבן פון דעם אמעריקו יודן האבן, די נייע ארבעטער אין רעזאלוציאנערע לידער אנגעהויבן פארגעמט פונקט אזא ווינ טיק, בכבודיקו פלאץ אין דעם לעבן פון די יידישע ארבעטער. „בל נדרי", שבתדיקע זמירות, „חד גדיא". זענען נעווען אזעציאנאלע העלפונדיגע נגונים. חאס יידי האבן נעזונגען אין אלע לקו ותקס די „שבתות", „דער אינסטרוקציאנאל" אין אנדערע ארבעטערלידער זענען נעווארן סאציאלדעמאקרא־טישע ווי א שלאנג זיך ארויסגעקאפט פון דעם פנים, כאטש די שיינאקעט זענען נעווען עקשטרע פון א כערקשירדיגער סוימפטאם — צו איינציטע פון א גלייכער נייגם אינטער די איינ־ציגע א נדעטאריש — אויפן שטערן, פונקט אזעבר די נאז, אין דער דאזיגער סוימפטאטיש האט זיך ארויסגעווינען אן ארבעט פון א קינסטלער, זייער א פעזיקן אויף צו פסרי די מענטשלעכע פיזיאנאמיע.

האס מיידל האט נעפונקט אויף מיר אין די מורא אין ביסלעכווייז פארשוונדן פון אירע אויגן... זי האט אפי נעשאלקט די העיס פון זאמד. פארוואס האס קרעטענע מיכל אויפ קאפ, האט זיך אפנעשאלקט פון דער פלאץ און נע־זאנט:

— די ווילסט, מסתמא, אויך עסן?!..

— פיוווו א נאר טון... כ'בין שוין פארמאטערט. דארט — האט זי א שאקל נעטאן מיטן קאפ אויפן סטרא־נאן — אין זינגער פאראן ברויט און אפשר ווורשט אויך... אין דעם סטרא־יאן האבלאלט מען נאך...

כ'האב נעזומען נראבל. און זי, וואר־טענדיק א ווייל און א קוק־נעבריק אויף מיר, האט זי זיך אנידערנעזעצט הערנעבן און אנגעהויבן מיר צוהלפן.

פיר האבן נעשלעפט מיט אזא שווערקייט אז ווען איך האב נעדענקט אויף מיינע מאפענס וועגן דעם טרויעריקן לאנדליד האבן דארמאניזורס די צוויי אפנעראבענע אין פארקרופטע ווערבעס און דאס אומגעקערטע שיפל מיט דער דנא אויף.

דאס איבערגעקערטע שיפל מיט דער דורכגעלעכערטער דנא און די אפגעצויג־טע דוהכן פאלטן ווינט בייסער, נעבעכר דיקע און פלטע. אלץ צוזאם איז צוי שטערט, טוים און לידיק און דער הויפ־ל ווייב אז א בוי זיינע אויכצי־ווינטער מרערו. ווייסט אוו פינפטער איז נעווען? ארום — כ'האב אויסגעזוי־זן אלץ שטארבט אפ. איז קורצו וועס נאר בליבן איך אויגער אלין. אן איך מיר וואלט אויך דער קאלטער טויט כ'בין דאס אלס נעווען 18 יאר — די בעסטע יארן!

כ'בין כסהל נעגאנגען, נעגאנגען אי־ן בערן קאלטן אוי פייכטן זאמד, אויפ־ן פלאנדיק טיש די ציין טרעלן לכבוד דעם הונגער אוו קעלט. פלוצים, אומ־־ פסק וואנדיק עפעס צו עסן הונגער אויגעם פון די סטראנאנעס, האב איך דערזען אויף דער ערד אונטער אים אי־ינגעקרטשעטע פינגר פון א פרויען־ קלויד, וואס איז נעווען נאס פון רעג־ן אין שטייף צינגעפרוירן. בלייבנדיק שטיי־ נעבן איר, האב איך זיך איינגקוקט וואס זי טוט. כ'האב זיך פרייטיכעווי־ן אז זי נאכט מיט די הענט א נייב אין זאמד ארויס, „פארקאפ" אין כסראנאן ארויס.

— צו וואס טיסטו דאס? — האב איך נעפרעגט, צוזונדעדיק זיך אויף די שפיזיפינגער נעבן איר.

זי האט א נעשטיי נעטוסט אין אן שטער אויפגעטאנען. איצט וועג זי איז נעשטאנען אן נעקוקט אויף מיר, מיט די בריטע צעפענטע פרויע אוי־ן, מיט אי אויסדרוק פון מורא — כ'האב נעזוגן, אן האס מיידל איז אין מיינע ארעמ, מיט זייער א לויבער פנים, באר פיצט, צום באדויערן, מיט דרוי נרוי־ כע שיינאקעט, וואס האבן צעפאפטע האס פנים, באטש די שיינאקעט וענען נעווען צעשטעלט מיט א כערקשירדיג־ דער סוימפטיש — צו איינציטע מיט א גלייכער נייגם אינטער די אויגי אי־ אויגער א נדעטאריש — אויפן שטערן, פונקט אויבער די נאז, אין דער דאזיג־ דער סוימפטיש האט זיך ארויסגעווינען אן ארבעט פון א קינסטלער, זייער א פעזיקן אויף צו פסרי די מענטשלעכע פיזיאנאמיע.

האס מיידל האט נעפונקט אויף מיר אין די מורא אין ביסלעכווייז פארי שוונדן פון אירע אויגן... זי האט אפי נעשאלקט די העיס פון זאמד. פארוואס האס קרעטענע מיכל אויפ קאפ, האט זיך אפנעשאלקט פון דער פלאץ און נע־ זאנט:

— די ווילסט, מסתמא, אויך עסן?!..

— פיוווו א נאר טון... כ'בין שוין פארמאטערט. דארט — האט זי א שאקל נעטאן מיטן קאפ אויפן סטרא־ נאן — אין זינגער פאראן ברויט און אפשר ווורשט אויך... אין דעם סטרא־ יאן האבלאלט מען נאך...

כ'האב נעזומען נראבל. און זי, וואר־ טענדיק א ווייל און א קוק־נעבריק אויף מיר, האט זי זיך אנידערנעזעצט הערנעבן און אנגעהויבן מיר צוהלפן.

פיר האבן נעשלעפט מיט אזא שווערקייט אז ווען איך האב נעדענקט אויף מיינע מאפענס וועגן דעם טרויעריקן לאנדליד האבן דארמאניזורס די צוויי אפנעראבענע אין פארקרופטע ווערבעס און דאס אומגעקערטע שיפל מיט דער דנא אויף.

דאס איבערגעקערטע שיפל מיט דער דורכגעלעכערטער דנא און די אפגעצויג־ טע דוהכן פאלטן ווינט בייסער, נעבעכר דיקע און פלטע. אלץ צוזאם איז צוי שטערט, טוים און לידיק און דער הויפ־ל ווייב אז א בוי זיינע אויכצי־ווינטער מרערו. ווייסט אוו פינפטער איז נעווען? ארום — כ'האב אויסגעזוי־זן אלץ שטארבט אפ. איז קורצו וועס נאר בליבן איך אויגער אלין. אן איך מיר וואלט אויך דער קאלטער טויט כ'בין דאס אלס נעווען 18 יאר — די בעסטע יארן!

כ'בין כסהל נעגאנגען, נעגאנגען אי־ן בערן קאלטן אוי פייכטן זאמד, אויפ־ן פלאנדיק טיש די ציין טרעלן לכבוד דעם הונגער אוו קעלט. פלוצים, אומ־־ פסק וואנדיק עפעס צו עסן הונגער אויגעם פון די סטראנאנעס, האב איך דערזען אויף דער ערד אונטער אים אי־ אויגענקרטשעטע פינגר פון א פרויען־ קלויד, וואס איז נעווען נאס פון רעג־ן אין שטייף צינגעפרוירן. בלייבנדיק שטיי־ נעבן איר, האב איך זיך איינגקוקט וואס זי טוט. כ'האב זיך פרייטיכעווי־ן אז זי נאכט מיט די הענט א נייב אין זאמד ארויס, „פארקאפ" אין כסראנאן ארויס.

— צו וואס טיסטו דאס? — האב איך נעפרעגט, צוזונדעדיק זיך אויף די שפיזיפינגער נעבן איר.

זי האט א נעשטיי נעטוסט אין אן שטער אויפגעטאנען. איצט וועג זי איז נעשטאנען אן נעקוקט אויף מיר, מיט די בריטע צעפענטע פרויע אוי־ן, מיט אי אויסדרוק פון מורא — כ'האב נעזוגן, אן האס מיידל איז אין מיינע ארעמ, מיט זייער א לויבער פנים, באר פיצט, צום באדויערן, מיט דרוי נרוי־ כע שיינאקעט, וואס האבן צעפאפטע האס פנים, באטש די שיינאקעט וענען נעווען צעשטעלט מיט א כערקשירדיג־ דער סוימפטיש — צו איינציטע מיט א גלייכער נייגם אינטער די אוי

מריכן פון לאנד פיל פון די פאלקס־שול־אים. פון די בריוו און דאקומענטן, וואס זענען שפעטער נעפונען געוואָרן, איז צו זען, אז דער הויפּ־באַוונדערונג די קע־ניגין האבן זיך אז סמך, נעמונען אויז פארבינדונג מיט די עמיגראַנטן, וואס האבן נעפונען אן אומגעהעלפעלעכע קאפּ־אַציע קעגן פראַקטריי. אין יענער צייט איז נאך דאס נישט נעווען באוווסט, אַבער דער חשד אין פּאַריס פון דער קעניגלעכער פאליציי רופט שרויס ביי דער פאַריזער באַפעלקערונג פארבי־טער און שטאַרק.

מען פון האבן דאס קיינעלעכע פאַר־מאַלן נישט אין וועראַל, נאר לעבן זיך, אין פּאַריס, אונטער דער אויפזיכט פון דער שוועישער מאכט. עס ווערט אַר־גומענטירט אַ פּראַצענט פון פרויען פון פאַריז כלומרשט פאַרערן ברויט ביי דעם קעניג פאר דער הונגערויסער באַפעל קערונג פון פאַריז, אַבער איז דער ווירק־לעכקייט דאס זי נעהאט אין אויסגאַבע צו ברעכענען דעם קעניג קיין פאַריז.

אין מיסטעריאַזעס מאַלט סטעפאַן צווייג דאס בילד פון אַנדאל אויף ווער כאל. די שטימונג פון באוואָלקנט פאַ־ריזער פּלעצער, וואס לאָזט זיך אונטער א שלאַגם רעגן קיין ווערסאל, די פאַר־לוירנקייט אין נישט דעצידירטקייט פון שוואַכן קעניג, די שוערע בלוטיקע מצער נעס. וואס קומען פאר אין די אינווויי־ניסטעט זאַלן פון פאַלאַץ, די אויפּרוהנ פון קורטיזאַנען אין נעניגראל לאַפאייעט דעם פירער פון דער „צוויאַלער נוואר־דיע, וואס איז נישט בכח צו שוצן דער קעניג אין די קעניגין פון די נרעס־טע באליידיגונגען אין חוזק־טרייבערי אינער זיי, די בייסנדיקע אויסגאַבע, וואס פילט זיך אין באַ־נרוכן דעם קעניג ביים אריינפאָר אין פאַריז דורך דעם שטאַט־טער — דאס אַלץ ווערט נעשילדערט זעלטן לעבעריש אין אַמעריק.

די קענינלעכע פאַמיליע באַשטייט איר וויכטיקסטן אַקטיאָר אין אַלטן פראַלאַנן פאַלאַץ לודוויק פאַסט זיך נאָך צו צו די נייע אינשטיטוציעס. אנדערש באַצוים זיך צו דעם מאַריע אנטוואַנעט. דער פאַלאַץ איז פאַ־רין אין פאר אור א תפיסה, די צייט פון פרייהעט, וואַרשאַלז לעבן אין וועראַל איז שוין אַוועק. ס'הייבט זיך אן א נייע תקופה אין אור לעבן, א תקופה פון בהדרהתיקן אין אינפאַרמיירלעכן פאַלאַ־די פרייהט אין נאַפּטע ועכעלן זיך צעלאַ־מען אין זי פאַלאַנן. אבער אין דער רא־זיקער אריזאַמקייט פאַלט זי נישט אריין אין פאַדצווייפלונג. ס'וועלן זיך אין אור נייע נייסטיקע כחות. די וויינט ארויס אומגעהויערע עגערניע אין מיט. זי קען נישט שלים מאכן מיטן נעדאנק פון א נעפאנגענער. אור קאַמף פאר לעבן און מאַכט ווערט אלץ עקזיסטירדיקער אין קייזרשאפט־לעבער. פון מען נישט דערי־שוקען די רעוואָלוציע מיט כח, דאַרף מען נייע אויף הנחות, אויספּרובירן אַנ־דערע מיטלען, אריינגאַרן מיט גוטע צוי־זאַלן. אונטערקומען. מאַריע אַנטוואַנעט דשפאלעיוועט נישט קיין נאַלי־כרי איבער צייגן אויף אור זיינס הייב באריימטן דע־פוטאט מיראַבא. וואס פּלענט מיט זיי נע דודעי־נישט דערפון? דער באַציאונ לער פאַראַלעלע מאכן אן אומגעהויערן אויינדרוס פאַרשאַפן. מיט ריינע צייט־מענטש. מיט ראַבאם פאַראַם איז שפּעטער אנטדעקט אויפּרוהיק ווייג פון פּלעצער אין פּרייהיט זיך פון דער אנגעווינ־פּעטער אפיטרופסת. צו הילף קומט איר א ערזינג פון שוועדן, וואס האט נעווינונג

אין פאריז — האָט פערסען. מאריע אַנטוואַנעט, וועלכע פלענט מאכן א שטאַ־קען אייגרדיק אויף אלץ מעגטשן, וואס פלענן זיך מיט איר באשעפטן און וועלכע האָט נישט אויף פאַלישן טויער פון יע־נער צייט באוויזן צו פאראַטן די רע־וואלוציע, האָט נעפונען אין פערשעגן דעם אינערנעגבכסטן מענטשן, וואס איז עווען אין איר טיף פאַרליבט און נרייט נעווען צו אפפערן פאר איר דאס טייער־סטע אין לעבן און לעבן אליין. ער אַנטלויפן פון דער נרעסטער פאַליזכט דאס אנטלויפן פון דער קענינלעכער פא־מיליע און נישט זיין שולד איז, וואס דער קעניג ווערט אַנטוויאַנט אין שטעטל וואַרעז און אומגעקערט מיט חרפה צוריק אי פאריז.

דא נים אונז ווידער צוויינ א זעלטע־נע באשרייבונג פון דער צוריקדריי־נונ פול מיט פאַרליבט און נרינדליכ און נרויס לער. שרעקלעך איז נעווען דער וועג פאר אַנטוואַנעט, וועלכע האט נעמוזט אינערי טראַנג נרייסע באליידיקונגען פון אַ־נרייפּנדיקן הומאן אין אויסטרינקען דעם פּוהל בעבער כאראַלישע יסורים

דערוויילע קומען פאר אין לאבן פון לאנד ניוע נעשעענישן. די קאַנסטיטו־טע ווערט פוטאַרגעטאַלן. די וואַן־צים פארלאַמענט זענען זייער שטערעדי קע. פאראַם אין זייער אַנציגדניקע אר־טיקלען פון ישורגאל „פריינט פון פאלק" הערט נישט אויף אַנצופאלן אויף דער צוויי־באַדיקייט פון די בורגשואַזיע דע־מאקראטן, אויפן קענינלעכן הויף פון וואנען סדראם א שטענדיקער נעפאר דער רעוואלוציע. אין די קלובן פון די יאקאבינער דונערן דאַמאַלן אין דאבעס פויער. אלץ מער און מער ווערט די פאריי זער באפעלקערונג באהערשט פון רעפּו־בליקאנישע שטימונגען.

די נישט דעצידירטע ישראַעליטן, וואס זענען נאָך אין דער מערהייט אין פאראַמענט, קענען זיך קיין עצה נישט נעבן נישט מיט די פארטעטרישע פרו־נעשאַפענער האנע אין לאנד. די יאקאבי־נער, וואס אויף זייער זייט זשענן די בייטע מאסן פון פאריז, ווערן מיט יע־דען טאג אלץ רדיאַנדיקער. די ישראל־דיסטן, כרי אַפּצוווענדן דעם פאלקס־אויפמערקזאמקייט פון אינערלעכן פאלי־טישן קאמף, נייגן אין שנעל אויף א מלחמה מיט די עסטרייכער, וועלכע האָ־בען זיך שוין לאנג נעגריים אריינצוי־טרעטן קעגן דעם רשוואלוציאַרישן פראַנק־רייך. אן דער טלחמה באפט זיך אן לוד זיוק 16 ווי אן דעם איינציקן רעטונגס־מיטל, מאריע אנטוואַנעט איז יובער אין דער מפלה פון פראַנקרייך אין האָ ווערט קיסמן א סיי וי אירע צרות.

דער חוצפה־דיקער און אינדעהעסטע־אין דער נעשיכטע פון אינטערנאציא־נאלע באציונגען מאניפעסט פון קאַטאַ־דער פון דער עסטרייכישער ארמיי, א מאניפעסט, וואס איז נשתון נעווארן דעם צו בוירער פון א פרעקדיגר מלוכה מיט אויסשליסלעכע דראַנונגן און אַפּדע־נונגן, האָט נעווארקפּ אין פאריז אין נאנצן לאנד. ווי אן אויסערטענע באמבע. די רעוואלוציאַנערע יוגנט איז מיט עסטרייזאם נענאַנגען אין די ייגן פון דער ארמיי, אונטערשטעלונדיק אי־בראס אונטער דעם שנאם קוילן פאר פרייהיים און רעוואלוציע. די פאַריזער באפעלקערונג האט אַבער אויך נעווינסט, אז דער מלוך פון עזותדיקן מאניפעסט אין דער קענינלעכער פאלאץ. אין עס בדעטט איז דער אויפשטאנד פון 10 אוניסט 1792 יאר.

אפטערן דרוק פון די רעוואלוציאַנע־רע זאמבן מון דער פאראַמענט דעפּע־נוירן לודוויק, אַרעסטירן אים און זיין פאמיליע און ערלעכן נאך וואַלכענגע דיסקוסיעם וועגן זיין שולד פארמשפּט דעם נעווען. קענינ איז טוים, פאר כאי ע אנטוואַנעט, דער אלמכה פון לודוויק פאפּעט הייבט זיך אן שוערע און פויל־פלע הרשים פון אינוואַקסיע און נרוי־נאמע דערווארטנגען אין שלאָס־טעפּפל, וון די נעווינסטע קענינ מיט אירע קע־דער וענען נעזעסן ארעסטירט. דורך אי־פרייבט פערסען און אהערע ווערן ווי־דער נעכאכט פרוווו צו דאטעווע, כאי־ריע־אנטוואַנעט פון אי־אומגעמיי־לעכן נוט. די אפענטאמן ווערן אנט־הקט אן די, וואס פאדארן איר קאפּ באומען נייע באווייון, וואס דאדפן פארשעלערן איר טרויעריקן סוף.

כטעפאן צוויינ שילדערט מאריע אנ־טואַנעט אין דער צייט ווי א העכסט טראגישע פיגור, וואס דארף ארויסרופן בייט לייענער איפריכטיקע מיטלייד. זי אין נעווים שולדיק נעווען אין איר פאראַנגנהייט, אַבער די אומזיסטע כאַ־לאישע לוידן, וואס ס'פארשאפן איר די תיסהאריזעווער, זאָלן שרות ווע־קאפן ישרעלעפיל פון די לעצטע. כען נעמט צו ביי איר די קראַ־נוואר איר פאר פארברעכט גיט בלויז פון פאליטישן, נאר אייך פון סעקסועל־פארלישן־כאראקטער, און דאס אלץ איז עכטן נשתרן כיט א פאריסטי־שער האפיניריטקייט, מיט דער בייזער כוונה צו דערנידעריכן די אזוי שוין אויך אוכטליקעכע פרוי. אבער פארוי אנטוואַנעט טראַכט אויבער אלץ מיט א זעלטענר רויקייט און פעסטקייט פון מח מיט. די קלעפ וואס האבן זיך אויף איר א שאם נעטון, האבן זי אזוי־באַראַכט פי זיט. אין דער 38־יאריקער פרוי מיט די נרייז־רוויע האָט איז שוער נעווען צו דערקענען די אכאל שיינע פארוי אנטוואַנעט. אבער ביזן סוף פון איר לעבן האט זי איינגעזען די פעסטקייט אוו דעצידירטקייט, וואס זענען אזוי כארַאקטעריסטיש פאר איז פּרוזן.

איר האלטן זיך אויפן נערייכ, איר שטאלצע און מוטיקע עגטפערט פרוי די פאַוווורדן האבן ארויסנערופן א באַמערקונג מיטלייד. זי אין אנווויסנ־דיק. אבער די רעוואלוציע איז נעווען שטרענג נעגן פון דער ציט פון דער פּלעצער" איז תל־אביב — וון זענען, אבער, קודם כל די וואכנבלעטער, וואס איר, פולמיריסטי־שע ריטער, האט שוין נעצרינרעט. אב נעפירט אוו אנגעהאלטן דא ביי איר אין לאנד וואס איר קאנט זיך שוין דא פארצייכענען דעם אלטוואוס פון אינטערנאציאנאל פון זשור האלטן אן אינטערנאציאנאל פון זשור נאלן אין בלעטער?

איז, האבן, נערעכט נעווען אייגער פון עולם וואס האט זיך מיר פארי טרויט: אויב דיזאויזע משוחהדיק אסיפה איז נעבייגט אין ערנסט. איז עס צו טרוייק, אויב נישט טראנוש צו פארצייכענען עם אלם פאקט, אוו אויב האט נעוואלט זיין א וויץ אוא איז דאס שוין אזוי אפט נעווארן, אז עס איז שוין שוידערלעך נאנאר.

ר. ל.

וון מיר זענען, פארשטייט מען זיך אויף די „ליט. בלעטער" נישט נאר איז וואַרשע, נאר אויך אין נויי־יארק. אוו אויף די נוי־יארקער מכדבים פאר די „ליט. בלעטער" פארשטייט מען זיך נישט נאר אין נויי־יארק, נאר אויך אין וואַרשע. נישט ציטיפּענערשטער־הייט האט ר. ל. פון „נוי־יארקער „וואכנ־בלאט" אפענשאצט דעם ענין פונקט ווי ישרשעווער „וואכנשריפט".

מיר זענען אפילו איינשטימיק מיט ר. ל.'ס לעצטער קשיא, פארוואס די נוי־יארקער שטיצן די וואַרשוועד „בלעט־טער", אבער קיין נוי יארקער וואכנבלע מער שאפן זיי נישט. אויב די נוי־יארי־קער מכדבים האבן אין זינען די קול־טור, טא פארוואס האבן זיי נישט נעזוכט אויפטאלטן העם „יידיש" און עגלעכע ? דאס תירוץ איז, אז אין נוי־יארק האט זיי נאך נישט נעפונען דער פאסיקער ערזאצטער, וואס זאל אנשטאט דעריזי־נדן — פאטאריאזירן אין פרענזיק־דעו.

אוכטערן אויבנגעבראכטן קעפל נע־בינען מיר אין „ניו יארקער וואכנ־בלאט" נ. 1, פון 4 יאנואר 1936, פאל נענדע נאטיץ פון ר. ל.:

לעצטנס האט די נאלדענע בעלעגנ־הייט אננענלאפן אין די לאדן פון אונ־זערע נוי־יארקער קולטור־טרעגר. נחמן מייזעל, דער וואַרשווער שווייגייסט, האט ארויסנעלאזן אן עפ־עדעס — „וואַרשע בייגט! סקיערעוויטשער פעם מוזע גיין אעפאר נעקראכט צו וועדן! באלדיקע הילף איז דרינענדז! שיקן פער קייבל עטלעכע צענטלינ דאלא־פאר די „ליטעראַרישע בלעטער", אין— די אלע דראַעזדיקע וואלפּגם וועלן זיך ווי רויך צעזיין".

אוי אונזערע קולטורעסטן האבן זיך נעפּעדערט, אין האבן צעקלונגען דעם אלאדם אויף דער נוי־יארקער אקסאוע, די פערטע האט אויך אידס צעפייקלט, אוו שוין זענען אלץ נרייט צו צוויער קולטור־דזשעסט: דעם נרויסן אויר וויגר־פלאש זאל האט מען אויבערנע־פאקט, אין — אין טראַדיציאַנעלן איכה ישבה טאן — האט מען נענומען באליוועגן די וואַרשווער קלאַסי־כי־לח. אוו ס'איז אויבערציינדיק נעווען נע ווען, ווי דער חדיסער חורבן וואלט זיך דא אפּצושפּילט. נאר די פּולע אויפּרוב מיקיים פון דעם בראך האט זיך אריינ נעזוגן, ווען מען האט אויסערוופן די מי שהדם. הדיינר אוו פיקפער אין צע נער האט מען מיט פרייד אנטקענגע־טראַגן — אַוי, אז די נעטראַטע סיכו־פּיז אויבנבליקלער נעשאפן נעווארן.

ס'איז נאר פשה נעווען: איז עם בלויזער צופאל, וואס כמעט אלע מנדבים זענען נעווען א) די אונטערוד־קע יידן פון דער פרעסע: אוו דער־צו אזעלכע וואס ב) מאכן נלעגענהייט־עלכע ־סיפלער אויבער אלע ימי: אוו דער צי אזעלכע ג) וועגן ורמכוש ליקסיריי־זיך יאזדערט עם וועדן נישט נעפאר־נט קיין פאלומס מאקע אין די נעמ־לעכע „ליטעראַרישע בלעטער" — מיט אַ ווינקלפערישע דעפּשע מיט אונטער־ווינס, מיט בילדער אוו מיט צייכענונ־נען אוי מיט עולם הזה אוו עולם הבא „אטמעטפער" — ווי נעניטע דעפלאט לער וואלטן עם צוזעשנישן?

נ. מירער

די פראנצויזישע רעוואלוציע און מארי אנטואנעט

וועגן סטעפאז צווייג בוך „מארי אנטואנעט"

איז דער אינפארמאציע ליטעראטור אין דא נישט וויניק ווערק, וואס שילדערן די שפּאלטע פון דער פראנצויזישער רשוועלוציע, אבער וויינס נישט אלע האָבן ישנעם קולטורהיסטארישן און קינסטלערישן ווערט, טייל וועלכן זיי פרעטענדירן. דאס לעצטן פון די היסטארישע פיגורן אלעכיימל, וויי זיי ווערן נעשילדערט אין די דאזיקע ווערק, זייערע האנדלונגען און באציונגען זענען פכיכוש און היסטארישע נישט באשטימט. גייען זיך פאנאנדער פיט די ווירקלעכע אויבער לכבודנעס, שכיחסנגען אין דער נאציע־וועלט־באנעמונג פון פארשנאנגענע דור. נאר תרוך די שפּונגען פון נאר גרויסע קינסטלער הענגן מיר בכח אויבערשאפן זיך אין דער פאנטאזיע אין די וויייטע הקופות. שרייבלבן זיך אין דער נאך פעגלעכקייט פון דורות און לענדער. דער פילן דאס אטעם פון לאנג־פארשוואונדענע צייטן.

צו די דאזיקע ווערק נעהערט, לויט פיין מיינונג, סטעפאן צווייגס בוך „מארי אנטואנעט". דאס איז א קינסטלערישע ביאגראפיע. א נייער לימערארישער זשאנר, וועלכער ווערט אלץ מער אקטועל נוסח אין דער לעצטער צייט, וועלכער האט ביי צווייגן באקומען זיין פולקומענעם אויסדרוק בריוער פון דעם באריממטן בוך „בושע" און „לעטטרס פון מארי אנטואנעט".

ס'שרעקט זיך אין דעם ווערק פיל ביל־דערישע שטעלן, וועלכע לעבן אויף מאל אונז פיט נרויסער קראפט און מייסטער שאפט באזונדערע מאטיוון פון דער רעוואלוציאנערער תקופה אין פראנקרייך; פיר באגענגן דא טרעפלעך נע־מאלטע נעשטאלטן פון היזטאריש, פא ליטישע טויער; אבער די צענטראלע פיגור זאל בלייבט מארי אנטואנעט. די קע־ניגין פון פראנקרייך. אט די נעוויילע

איז דער איינפאטערישער ליטעראטור איז דא נישט וויניק ווערק, וואס שיל־דערן די שפּאלטע פון דער פראנצויזישער רשוועלוציע, אבער וויינס נישט אלע האָבן ישנעם קולטורהיסטארישן און קינ־סטלערישן ווערט, טייל וועלכן זיי פרע־טענדירן. דאס לעצטן פון די היסטארישע פיגורן אלעכיימל, וויי זיי ווערן נעשיל־דערט אין די דאזיקע ווערק, זייערע האנ־דלונגען און באציונגען זענען פכיכוש און היסטארישע נישט באשטימט. גייען זיך פאנאנדער פיט די ווירקלעכע אויבער לכבודנעס, שכיחסנגען אין דער נאציע־וועלט־באנעמונג פון פארשנאנגענע דור. נאר תרוך די שפּונגען פון נאר גרויסע קינסטלער הענגן מיר בכח אויבערשאפן זיך אין דער פאנטאזיע אין די וויייטע הקופות. שרייבלבן זיך אין דער נאך פעגלעכקייט פון דורות און לענדער. דער פילן דאס אטעם פון לאנג־פארשוואונדענע צייטן.

צו די דאזיקע ווערק נעהערט, לויט מיין מיינונג, סטעפאן צווייגס בוך „מארי אנטואנעט". דאס איז א קינסטלערי־שע ביאגראפיע. א נייער לימערארישער זשאנר, וועלכער ווערט אלץ מער אקטע־נוסח אין דער לעצטער צייט, וועלכער האט ביי צווייגן באקומען זיין פולקו־מענעם אויסדרוק בריוער פון דעם באר־ימטן בוך „בושע" און „לעטטרס פון מארי אנטואנעט".

ס'שרעקט זיך אין דעם ווערק פיל ביל־דערישע שטעלן, וועלכע לעבן אויף מאל אונז פיט נרויסער קראפט און מייסטער שאפט באזונדערע מאטיוון פון דער רעוואלוציאנערער תקופה אין פראנק־רייך; פיר באגענגן דא טרעפלעך נע־מאלטע נעשטאלטן פון היזטאריש, פא ליטישע טויער; אבער די צענטראלע פיג־זאל בלייבט מארי אנטואנעט. די קע־ניגין פון פראנקרייך. אט די נעוויילע

איז דער דנא פון שיפל, די כוואליעס האבן נעפלעסקעט און פיר בויער, צחדיקדיק זיך פעסט אויפן צ־ים אנדערן. האבן דאך נעצימערט פיי לעלם. דאס אלץ איז נכוון! וויער דע־ של און כ'בין זיכער, אז קיינער האט נישט נעזען אזא שווערן און ווימט חלום, ווי די דאזיקע ווירקלעכקייט. און נאטערט האט אלץ נערערט ווינ־עפעם, נערדט אזוי צערט און האר־ציק, ווי נאר פריזן קען זיין ערד. אונטערן אויפפלים פון אירע נאוונט איז צערטע רייף. האט זיך אויפווי־ק איי מיר צינאמאן א וואניע פייע־ל־ איי דערפון איז אין הארץ ביי מיר עפעס צונאנצן נעוואקן.

דעמאלט האט זיך פון מיינע אויגן א נאס נעטון א שטיפ־אם פיט טרע־ן אין האבי אפנעווישן פון מיין הארץ א סר ביוקיקיטן, אומעט. נאיוישקיט איי שפיי וואס האט זיך אנגעפאנגלט דאדט פון לאנג... נאטאשע האט מיר נע־ האלטן אין אירן ארפיל.

— נו, נעניג, מיי ליבער, ווייז ניט! נעניג! באריי זיך, נאט ווייס העלפ־כ'ווינ בלעבר ווערן, ווענט ווייבר נאר קוינער א פאטש!... אין אלץ ווינ ניט זיין...

און נאנדרש האט זיי מיך נע־קושט... הייס, הארציק אין אי א שיעור...

האט זיך נעזען נעווען די שרעטע פרוי־

קיטן, וואס האט לעבן האט מיר נישט האט זיי נעווען נעווען די בעסטע קיטן. וויל אלץ שפּעטערהיקע האבן מיר וויער טייער נעקאסטן אין האבן מיר אר־באלוט נארנישט נישט נעזעבן.

— נו, ווייזשט נישט, נאטעלע הע! אויב די האסט זיך ניט ווי א־ינצי־טי, וועל איך דיר מארנו אייגרד ע'... ווי אין שלאף האט איך נעהערט, איי שטוי, אובע־צינדרוק פלינקערי...

אריפיגעטומלי, זענען מיר אוויי נע־לעגן בין פארטאג...

וועו עס אין כאן נעווארן, זענען מיר אפצינאנדער־אבן פון אי טעלי שיפל אי נעאנגען אין שפּאט אריי. דער א־האבן מיר זיך פריינטלעך נעזעגנט אי מער האבי מיר זיך שוין ריינמאל נ־באנגען באטש כ'האב אפיש א האי־אך צייט אין אלץ לעצטר אריפיגי יפי־ו לויב נאטאשע מיט וועלכע כ'האב אויבמאל אין א דערבסט האבערגענט־ו באשיידענע נאדט.

אויב זי אין שוין נעשפּארט — ווי ניט וואלט האט פאר אי נישטן! יאל זי ווען אי פריזול אויב ו־ לעצטע יאר־ יאל שליפט עטישי אי אי אי נישט ואל אי נישט דערוויי אי אי האט באשטימט פון אי אי יואלט ווינט אי אי מיר נישט יואלט ווינט אי אי אי פארטאג אי־ו־יואלט אי פארשיפט אויבערוקע לויבן...

וודער אין אויגענע הענט. אין א וויט ביים הויף שטויט דער פריגע פון אלטע אן, דער טעכטע, וואס האט שפּעטער פאריומטן אוא אבזעוודיק אדט אין דער דעוואלוציע און נעשפּילט א פאטאלע ראל אין לעבן פון פאטאנעטע מאן, דעם קימפערין קעניג, לודוויק דעם 16־טן.

אין אט דעם וועלטער פאלאץ, דעם צענטער פון קאמף צווישן די הויף קליקעס פיט וויערע קענזעצלעכע אינ־טריגעס און אנפאלן, קומט עס אויס צו לעבן דער ינגער כארינ אטואנעט. יע־דע קליקע וויל נעווינען די קומענדיגע קענינין אויף איר זייט, אבער די שוואר צע אנטואנעט נייט מאניפעסטעיט פיט א פארכטדיקן שטילשוויגן, פארבי די קליינלעכע אין נישט ווידדיקע אינ־טריגעס. מיטן נאנצן ברעי פון איר יונ־ער נשפה נוט זי זיך פּא דעם פרוילעכן לוסטיקן לעבן פון קענינלעכן הויף, לאיט נישט דודך פון אייגעם פון די פיל בע־לער און פאסקארדן, זארנט נישט וועגן מארנדיקן טאנ, טראכט נישט וועגן פליכט און פארנטוואר־טלעקייט. אין אירע בריוון צו מארינ אינטואנט מאכט די מיטער נישט אינכאל שארפע פאר־ווערפן פאר איר שטייגער לעכן, דע־מאנט איר וועגן דער נויטקיט זיך צו לערנען און נרייטן זיך צו דער קומענדער־צאל פון א קענינין. די יונגע לוסטיק אנטואנעט קען זיך לאנג נישט אפשטע־לען אויף דער מיטערס עצות, מיט דער נאציר לוידזשאפט איז זי אריינגעטו־ען נענעם פון לעבן. איר איז שווער איר בעצוילייענען דאס נייגסטע בוכל בוין בוך און טראכטן וועגן זעעם ערנסטעם. ווען לודוויק 15 שטארבט און מארינ אנטואנעט ווערט קענינין, ענדערט זיך איר לעבן נישט אויף א האר. איר ייני־נער כאר, דער נוטטיטקער, אבער שוואר ער איז באריינעטער לודוויק 16, ארטעט זיך וויניק מיט די מיכטי־נדיגס. ער נעפינט מיד אינטערעס אין ארבעטן א נעזינד אין מארינ אנטו־אנעט קומט איט אמאל צו פארטיעט־ם עם קענינ. אבער וואס פארא פיין איז ענין פאר איר איינצוהערן די נודנע אריבט פון די מיכטארן! מיט א ווייל פון דער־לויבערינג פלעגט ו זיך אינקערן צים קריין פון אירע אינטיפע פריינט. מיט וועלכע זי האט נעטיילט די ארבעניגקייט פון לעבן.

אין לאנד ווערט דערווייל די לאנ־דען עזיגער, די באפעלקערינג. איבער־וען די פיעריגער. לעבט איי שיראלץ וויי נייט. דער ארטיטטאטווע דרעם וועלכע נישט שוואכער ווי עבסטאאוטע פיי איי ווייז. אין ס. אריבערגעפיי פון פראשטענדי נאר אוי וויי אלמעטיגע אינטיפרידיקייט וואס וועכט פיי טאג צו טאג איי איי פיי וויין פאריטיגעבט אין פאלטן פון פאלט וויינס איי ביטס. פאר פיינט איז נישט ווי איי די אויבערבייגיי פיי באלקס־פארטיגט איי איי. עטשיי־ווי־ווי לעבי וועגי אינטעטאנגי פאניי־ישן נישן אין פארשטענדיק ווי־ווי ארבי צאלאל וועגן פארשטענדיק ווי־ווי אויבערקער צוי איז נעווען — זוען האט איי שואה צו דער קענינין

דא קומט נאך אנטער די אפערע מיטן בריליאנטענעם האלס־באנד, וועלכן עם האט כלומרשט נעקויפט פאר מארינ אג־טואנעט דער קארדינאל ראהאן, וועלכער האט נעוואלט נושא הן זיין ביי דער סע־נינין אין האבן די זכיה צו קושן אירע ווייכע שיינע האנט. דאס נעריכט האט עפעטנעשטעלט די אומשולד פון דער קע־נינין, וואס איר נאטען האבן אויסנע־נוצט די נידעריקסטע אפיציאנטן, אבער די שטומאכ ביי די בריוטע מאטן לעבי דער קענינין, וואס איז נעווען באוווסט ביים איר תאוה צו צירונג און ניינוג צו אויסדרענגעריי. האט זיך נישט נע־עגרערט. מען האט נעזומען קוקן אויף איר, ווי איך די היפש־שולדיקע אין אימגליק פון פאלק.

דערווייל הערן זיך שוין די ערשטע רוינערן פון דער אקזומענדיקער העווע־לוציע. די כליכה איז ערב באנראכט. די לאנע אין לאנד ווערט אלץ שווערער. דער אייגציקער איסווקע פאר דער רע־גירונג אין נעווען — צעגויפרידן די נע־עראלשטאטן — אט דעם מיטלאלטער־לעכן שטאנדפארטאכענט ווען איז זיך שוין נישט צוטאמענגעקומען זען 1614 יאר אי. א פיבערהאפטע אייפערזוכט באפט אירם דאס לאנד. די וואלן צו די נענעראלשטאטן ווערן פארוואנדלט אין א הויכן פראטעסט קעגן דער אלטער רעניירונגס־סיסטעם. די נעשעענישן אנט־ווילקלען זיך מיט א קאס־שוועדעשיער שנעלקייט. דער איינגעשלאפענער רין— די פארשלאפטע מאסן — האט דער־מיט אין זיך זייער דרימטענדיק ביחות אן נערוזן פיי זיך די קייט. דער אויפ־עקזומענער וועגער קלאס פון רייכע שטא־יט האט קלאר אן בולט פא. פיי־ט די פארטיידגען פון דרוקן שטאנד. די ויצוגען פון דער נאציאנאלער פארזאמ־ל־ג, די פלאמעדיק רעדעס רופן ארוים א פארשטענדלעכן צארן אי פארביטע־ונג בויי די הויפלייט. די נשמה פון דער הויפ־אפציציע ווערט מיי־ע אנטר אנטן אין דער תהום צווישן איד אין דעם פאלק ווערט נאר טיפער. שוין בים נענען דעם פארלאמענ ט האט זי עם ע־פיולט. די פארזיצר באעלקערונג, ואס האט נאך נעפונען אין זיך נעוונ ־עזעמקייט אויף צו באנריפן דעם קר־ן, האט מיט שטילשוויגן פארבייגט אס די קענינין, וואס האט איר פאר־שאפט אין הרענקונג. די קונע אנטוא־נעט האט זיך אומנעקוקט אויף איר פארנאנענהייט און דערזען, וויי פעלער־ראפט עם אין נעווען איר אייגפרונג. ראבער כ'אין שיין נעווען צו שפּעט. האט דעם פאלקס־ליבלינג, אט דעם סומפאל פון דער אלטער אדרענונג, ווערט אויפ־ענטען פון דעם באנץ עצטן לודוויק 16, ווי אייער פון די נעווייגלעבע ביטטן אי לאנד. דעם טאג פון 14 יולי ראציאנען עי איז זיין טאכטער מיט דער אטערקינג „נאכישט". עם אין הייבט ס, קיין וויכטיקעם יישט נעשען. די דרוקטיכען מארינ־אנטואנעט האט אנרעיש אפנאשאנט די נעשעענישן, ראפילקייט זייער אמתן זין.

די קלאנגען ווען באסטילע האבן דרייבעדיק אן אינטערעס עיטער אום אין לאיר. דער סטיבישער איפ־ישאנ פון די פריצישע שלעסער. דער אלט פון 4 אינטס 1789 ווענט אפשאפן צלע פיאדאלע פריווילעגיעס. האבן מאר־

י. ריגער

ריכטיק איז פרטים — פאלש איז עיקר

ב. טוטשינסקי: „בין השמ"ש שתו אין שטורמווינטן".
(ד. בערגעלסאן)

ב. טוטשינסקי, דער ייבער־יידישער קריטיקער פון רוסיעניע, האט א מעלה (וואס וואַרפט זיך שטארק אין די אויגן באזונדער אין אונזער תוכ־השערהאלעזר פרישין): ער וויל עפעס אין וויסט נאָר עפעס וואס ער וויל. ביי אונז, וווּ אזוי פיל רעצענזיעס זענען בלויז פאר־ביקע אדער אפילו פארלאַנגט זייערבלאזן, געבויט אויף עס־הארצות אזן הגיפה־ארער שנאה־הקפרות, וואַרפן זיך מר־טשינסקים רעצענזיעס אזן ארטיקלען אין די אויגן מיט זייער קלאר־באגאזש מיט זייער זעלבסטשטענדיקער מיינונג אזן אייך מיטיקייט. די דאזיקע מעלות זענען אפילו אין באשויערער דאזע אזוי וויכטיק ביי אונז, אז זיי פארדינען אפט — פאר מיר יערגאלס — דעם נישט גאר פארצייגן סטיל אזן נעדאקטענגאנג פון דאזיקן ייִנגן קריטיקער־עסייאיסט.

אויך טוטשינסקים קליינטשיקע בער־נעלסאן־באגראפיע מאכט אין אלגע־מיין א גאנץ גוטן איינדרוק. עס פילט זיך — אזן קומט אפילו צום אויבער־ציינדיק אויסדרוק — דעם מחבר־ס טיפע ליבע צו בערגעלסאנען, ווי קענט שאפט פון בערגעלסאנס שאפן. די אלגע־מיינע מעמ אזן די פארשידענע טיילן אירע זענען נום דורכגעטראכט. פארא־טרעפלעכע כאראקטעריסטיקעס פון בער־געלסאנס שאפן בכלל אזן פון אויסצלנע מאמענטן זיינע בפרט. אבער דאס ביכער־לע איז אויך אויסזיטיק. בערגעלסאנס שאפן וועלט צינפעפרט שוין צו אז אי־בערטרייבן שמאלץ פארמילע — פעפע־מיזם — אזן די פארס פון דער ארבעט־דער סטיל איז אזוי „בלוטיק", אז יע־דער נעדאנק וועלט אין אים אויסזע־דריקט אויף אימוועגן פון מליצה אזן אבליגאטארישער בילדלעכקייט. א סך מייגס אין שיינם וועלט אזוי אהנם פאר־נעפאלן. דער לייענער הענערווירט זיך. וואס העלט עך מיט מיר כסדר אין משלים אזן אנצוהערעניש? דאס קלייב־טשיקע מיט פלייס באארבעטע ביכער־לייענט זיך דערביבר לאנגזאם, פאר־מאטערנדיק, תגם עס פארמאגט אומכא־דינעם אויך בילדלעכקייט אזן — עך רוב — שפאר־קאראקטעריסטיקייט.

* * *

דער נאנצער אינהאלט פון ביכערלע לינט אין זיין מיטל: „בין השמשות שתו אין שטורמווינטן". אבער פון אלע מלי־צות־אנשטרענגונגן פון ביכערלע איז די מליצה־אנשטרענגונג פון מיטל־די ערנסטע אזן בולט־אומגעראטענסטע דער מיטל וואס נאראישט אויבער מאנומענ־טע ערשט ביים סוף פון דער ארבעט. וועי מיר וויין דעם נאנצן אינהאלט, וועלט אזוי קלאר דער מיין פון מיטל: בער־געלסאן איז דער דיכטער פון עפעמיזם — פון די ענקלאפעדיקע בין השמשות אזן שטורמווינטן.

מ. גינזבורג / וועגן יונגט אויז נאר עפעס..

אויך אן ענטפער ח' מ. גליאס

1

סיט דער יונגט־פראגע פארעמט זיך נאנץ שטארק דער "יוו"א. ס'איז אויס נעשריבן נעווארן א קאנקורס פון א טאנ־ציך פון א יונגטלעכן — א ביאנראפיע פון א יונגטלעכן. לויט די נאטיצן איז די ייטושנען האבן זיך די פרוווי נאנץ גוט אויסנענעבן. דער לעצטער קאנקורס האט אפילו ארויסנעפונען אן אינטערעס אין אייראפע. אויך יידישע יונגטלעכע האבן זיך פון דארט אפענעפונען אין דער וועלט וויל זיך באקענען מיט לעבן אין סיט די אידיישע. אין אידאלן פון דער יונגנט. דאקה זיך באקענען מיט דעם מא פעראל. כ'מיין אבער, אז דאס איז א שווערער ענין. נישטוויסלעך האבן דאך מיין מענלעכקייטן נישט. דער יוו"א פיר לויפונדע זייער וויניק מאטעריאלן וועגן דער פראגע, און דערויבער, אז עס קומט אויס וועמען? אט איז צו שרייבן דער יונגט, האט ער קיין מאטעריאל נישט און אים קומט אויס צו שרייבן אויפן סמך פון אינגנע אבסערוואציעס אדער אויסגעע אבסערוואציעס איז — סיט וועם פארא אינן מען קוקט... ח' מ. גליאס האט זיך ארויסנעקוקט צום נייסטן לעבן פון דער יוגנט פון דער קלעפנער שטאטלער פון אינזער פראי ווינן און איז נעקומען צו נאר מרווערי פון דעלטאמאן: די יונגע איז אסעראצוים פון אנאלאבאטוים, זי האט נישט קיין אינטערעס צום בוך, עס ערשיינט אים דע ריכער די פערספעקטויוון פון אינזער פראי שער לויטראאור און קולטור. אויב די יונגט דארף דאס אריבער זיין די מאי נעבענען אין אינזער קולטורוועלט (זיין ארטיקל איז „וואכנשריפט" נ. פראגרעסיוויזם אמעראצע").

כ'מיין, אז עס איז נאנץ נרויס אנצר דופ די נאנצע יונגע איז די קלענערע און נרעסערע שטאטלעך. אמעראצים כ'וויים אפילו נישט, צי ער נעמט ארויס פון בוך די יונגט פון דיך וועלטלעכע שולן (פון ארטיקל איז נישט קלאר), וויל מען דארף נישט פארשטיין, אז אין די שטאטלעך וועגן וועלכע ח' נ. רעדט, זענען דא יידישלעלטלעכע שולן (די שולן באזוכן די נרעסטע טייל יונגט) דאס ער נעראפט אט די יונגט אויס פיילן אין אנדזיין אויף אל פאזיטי וועך דאס איז נאר דאס נישט נענוג אין א ביכל. אז ער לעבט פון שטעטל, אין אויס ער דאס דאס נישט נענוג אין א ביכל. אז ער נעמט אלעמען אין כלל.

ס'וואלט נעווים נעווען אינטערעסאנט צו וויסן דעם ח' מ. ענטפערט יונגטלעכע אלעין, דערפון, אבער וועל איך, נישט קיין יונגטלעכע. לויט מיינע באשיידע נע מענלעכקייטן, נעמיר אין דער פראגע א וואנט

2

וועך איז די יונגט פון די קיין ערך אין נרעסערע שטעטלעך? וועך זענען זייערע עלטערן, באשעפטיגונג?

די נרעסטע טייל עלטערן זענען פון דעם אויסנרויפענעם קלייניבורגערטום אדער פון דעלאסירטע עלעמענטן. די עלטערן זענען הענדלער, קרעמער, הא ם וועריער, אדער מתם לויפט־מענטשן — מנחם־מענדלס, כיון א יאר 12-13 לערן זענ די יונגער אין שול, קומט מען פון שול, העלפט מע ם נישט אין א מארקטאג די עלטערן אין ב, אויפ מארק, אין וואכשטאג. אדר ם זיים אנשרייבן א כריוול צו א כאר, דורכקוקן א העכע נינ אן אז.

אין אז דאס קיגר האלט ביים ערשטן מוציע און איך האב נעזוגן, אז אין כו־ בלאטע האם נעלייענט נאר די יונגנט. אז מיט רעשטאן האבן זיך אינטערע־ סירט די יונגטלעכע און נעזוכט א בע־ ערע פארשטעלונג האבן אויך די זע־ נע.

מיר קאנען האבן צו דער יונגט מענות אאר איר אפענאלנקייט, נישט אקטיוי קיים, אבער נישט אזעלכע ווי ח' נ.

3

און ח' נ. האט נאך טענות צו דער יונגט: מען קויפט נישט קיין וידישע ביכער. וואלט די יונגנט נעקויפט ביכער, וואלטן די פארלאנן ארויסנענעבן, שרייב בער וואלטן נעשריבן... אבער ווו זאל די יונגט קלער, וואם פארשפרייט זיין פינסטערניש, ענען די ישיבות, וואס וועלן נעגרינדעט: זאל זי הארטן אויס־ האלן די שיכן?.. זאל זי אויפקלערן?.. וויים טאקע דער שרייבער פון די שר־ רות, אז א כרודער האט נעוואלט נעזן אין דער ישיבה, האט די יונגטלעכע שוועכטער נישט דערלאנן אין דאס איז ווכער נישט קיין פראיינצלטער פאל. וואם קען די יונגט טון? אין וויילנע זע־ נען נישט לאנג נעווען פארשידענע שוואדצע מאניפעסטאציעס אין די פרייסאן פון די שופרישבת — די קרעמע" זאלן פארמאכן די קראמען. עס איז אפילו נעווען א כפעציעלער מיטינג פון די זעלבע שוואדצע שופרי־ שבת. וואס האבן די וויילנער יידישע ארבעטער נעטון? — נארנישט. א קאמף מוז מען פירן קעגן דעם הויפט־שולי־ דיזם, קעגן דעם איצטיקן פאשיזם, קעגן דער איצטיקער רעאקציע, א דאק וועד מען ס'האט אפגעלעבט די יידישע פרד־ שאפישע שוואדצע קליקע און דער קאמף וועט אויך טרעפן דער קליקע. צו וואס־ זשע האבן טענות צו דער יונגט פון קליינעם שטעטל.

4

איך האב שוין נעוואנט: מיר ענענן האבן טענות צו אונזער יונגט. מיר מיין אבער זי לערנען. מיר מוזן אין שטעטל שאפן א סביבה, וווּ זי זאל זיך ענענן אויסלעבן, שאפן ביכליא־ טעקן, לייענוואלן. מיר דארפן א סך זאכן... און די וואם קענען, די וואס מוזן זיך ציהדעם בארופן, מוזן דאס טון. אבער נישט ארטיקלען א. נ. „פראי נרעסיוויזיק אמעראצע" ענענן דא העלפן.

5

ח' נ. האט אויך נענומען פאר אן עדות די ח'טע מ. ריינהארץ. ער שרייבט: ח'טע ריינהארץ האט אנומען נע־ שריבן, אז די יונגט איז אזוי שטארק פארנומען מיט אפפערוויזן וועגן 2־טן און 3־טן אינטערנאציאנאל, אז זיי באמערקן נאר נישט, ווי די מיטגלא־ טערלעכע פינסטערקייט שפריים אויס אין נעין אן זייערע אינערע הויפטן:

ב'מיין, אז די אפפערוויזן וועגן צווייטן אן דריטן אינטערנאציאנאל וויין נראד, אז די יונגט האט א חוש פאר נעזעלשאפטלעכע פראגן, אז זי אינטערעסירט זיך מיט דער ארבעטער־ אלייטיק. אבער וואם זאל די יונגט טון קעגן קלער, וואם פארשפרייט זיין פינסטערניש, קעגן די ישיבות, וואס וועלן נעגרינדעט: זאל זי הארטן אויס־ האלן די שיכן?.. זאל זי אויפקלערן?.. וויים טאקע דער שרייבער פון די שר־ רות, אז א כרודער האט נעוואלט נעזן אין דער ישיבה, האט די יונגטלעכע שוועכטער נישט דערלאנן אין דאס איז ווכער נישט קיין פראיינצלטער פאל. וואם קען די יונגט טון? אין וויילנע זע־ נען נישט לאנג נעווען פארשידענע שוואדצע מאניפעסטאציעס אין די פרייסאן פון די שופרישבת — די קרעמע" זאלן פארמאכן די קראמען. עס איז אפילו נעווען א כפעציעלער מיטינג פון די זעלבע שוואדצע שופרי־ שבת. וואס האבן די וויילנער יידישע ארבעטער נעטון? — נארנישט. א קאמף מוז מען פירן קעגן דעם הויפט־שולי־ דיזם, קעגן דעם איצטיקן פאשיזם, קעגן דער איצטיקער רעאקציע, א דאק וועד מען ס'האט אפגעלעבט די יידישע פרד־ שאפישע שוואדצע קליקע און דער קאמף וועט אויך טרעפן דער קליקע. צו וואס־ זשע האבן טענות צו דער יונגט פון קליינעם שטעטל.

6

איך האב שוין נעוואנט: מיר ענענן האבן טענות צו אונזער יונגט. מיר מיין אבער זי לערנען. מיר מוזן אין שטעטל שאפן א סביבה, וווּ זי זאל זיך ענענן אויסלעבן, שאפן ביכליא־ טעקן, לייענוואלן. מיר דארפן א סך זאכן... און די וואם קענען, די וואס מוזן זיך ציהדעם בארופן, מוזן דאס טון. אבער נישט ארטיקלען א. נ. „פראי נרעסיוויזיק אמעראצע" ענענן דא העלפן.

די שול, הויבן שוין די עלטערן אן דאס קינד נופא צו טראכטן, וואס ווייר טערן?"

ווייטער לערנען, זיין ארבעטן, לערי נען זיך א פאך?

או דא חויבט זיך אן דאס ט־אנ־ש כטע

נייז ווייטער לערנען — נישט אלע האבן צו דעם א מעגלעכקייט אין אוב אפילו מען ערלויבט שוין א מיט? אבער אפילו א הויכשול? האם מען עריש נישט וואס צו טון.

ארבעטן — איז דען זשע דא וווּ צו ארבעטן און אוב ס'איז נייז דא וווּ איז די פארשידענע ביוראזען פון די אסטן, וווּ עס נעפינט דאך ארבעט א נרויסער טייל פון דער פויל שיכט יונגט נעמט מען קיין יידן נישט צו.

א פאך — קודם כל וועלכן פאך (א ווייסקיק פראפעז) און וווּ א..הקייצבו ערקנט. אין שטאם — נישט אלע עק בערן דענען בכח צו ווילן. א, שטעטל נכנען קיין פאלישלן נישטא. דאך מען אוועפענען צו א „מייסטער". אין נישט אלע מייסטערס וויל מען נעמען אז נישט צו אלע „מייסטערס" קאן מען אוועפ נעבן.

איך קען א חבר, אן אביטוריענט פון דער יידיש־וועלטלעכער שול. וועלכער האט נלויך נאכן ערקוק די שול נעוואלט זיך לערנען א פאך. קיין קרעמער האט ל־ נישט נעוואלט זיין. נעוואלט האט ער זיין א זייגר־מאכער. דער פאך איז אים נעווען צום האצ'ן אבער... נאכן אפפא בערי זיך 2 יאר פון זוכן א מייסטער, וו־ האם פאך אויסצולערנען זיך, האט ער קיין זיין איינענעם ווילן נעמוזט ווע רען א הענדלער אן אהומפארן אויבער־ די שטעטער איז די מערקוטע. מיט כהוידה. איך מוז זאנן, אז דאס איז נע־ ווען אויא יו נטלעכער, ווי ח' נ. ווייסט זיך: נעלייענט בוכער אין פאר טאנען, אינטערעסירט זיך מיט פאלי טישנעזעלשאפטלעכע פראגן, נעלייענט נישט קיין שיכרציטונג, אבער איבער נישט ער שיין נישט קיין ביכער, נית קיין ציטונג, ווייל ער איז פארבינדעט איזיק זיין „מלאכה", פארמאטערט... אין אזוי איז די לאנג פון דער נרעסטער טייל יונגט איז שטעטל.

דאס נישט נאנצע זיך איינארדנען, ל־ פעם פארדינען, פולן זיך פרייי אין נישט נעחיט דורך פארשידענע „אונן", דאס נישט האבן די מענלעכקיים ווילקט נוצן די איינצע ארבעטסקיים ווילקט א־ סך אן אפשר נאר איינאבצו אויף דעם מוס, אינזיאזיטוו, פארא־טעריי כוסקיים אן אפילו נייסטיק לעבן פון יונגטלעכו... צוליבו איינארדענע זיך. צוליבו אועקפארן פון דער היים ליידן יונגטלעכע, די שווארצע, פאלי טיישאנטוילקטע (אמאל נאך איבער נעשטיפט פון די עלטערן) צום צייניק, כדי צו תרוץ א סערטיפיקאט און צו פארן.

אבער נישט נעקוקט אויף דער אלע לייענט די יונגט פארשטייט זיך, אן נישט אלע, אבער דער נרעסטער טייל אינטערעסירט זיך מיט פארשידענע פראגן, ארבעט זיך אוים א וועלט־אנ־ שוי־אונג. איך בין א לענגערע ציים נע־ שמאנן נענשער צו א קולטוראינסטי־

וועלט־פרעסע

לעשבא 7

נרעסטער לייענזאל פון ציטונגען און צייטשריפטן

ביים לייענזאל - זאל א ביבליאטעק

אפן טענלעך פון 9 פאר ביז 10 אווגט.

חשבון

מ. ווינגראדזקי

/ ביים ביבליאטעק־טיש

אונזער ביבליאטעק נעמינט זיך אונטערן ציכיו פון אינפלעבונג. אין די אוגוסט, אין ווילכע די ביבליאטעק איז מעסטיק, איז א שטאַרקע באוועגונג, לער ווי ניט אריין אוו ארויס, עס פאר־שרייבן זיך כסדר נייע לעזער אוו איוך די אלטע לעזער ווערן צוריק אקטיוו. עס איז מאַרנע וועו מען ניט א טראַכט, אז אינגאנצן ניט א ווילכע הייו מאַנאַטן צוריק האט דא געהערשט א טויט־שטיל קייט אוו דער פארלעזער, א לאַנגויא ריקער ביבליאטעקטויער, האט געהאלטן אז די ביבליאטעק דארף זיך אליין ליק ווידער, ווייל זי האט אלץ אויסט שוין כמעט נישט קיין לעזער. אין מיט אמאל אוא עגרעסיוו!

צו איז נעשען א נס? צו האט אפשר די יוגנט הויב בתשובה געווען אוו זיך נענומען צים ביך? אוי אפשר האט דאס פארורזאכט דער וויכטער, וואס איז ער צוגעפאסט צים לייענען? ניין, קיין אזיי נע פון די כיבות האט נישט העזידיוט אבער מער ווי אלץ ווערטער ווען רעדו פאר זיך דער פאלקסנאר פארקערט. בכשיך פון יאר 1933-34 איז צוגעקו פען אוי ביבליאטעק 1 (אויי) ביוד, בעת פאר די לעצטע צוועלף חדשים זענען ציגעקוקט נעווארן אויבער 20 ניט? איז וועדטפילע ביבער. שלייד ווי אין די א מוקוס (וועלכע שפיזלן אין שטענדיק די דאַ) פון א מין קליבן) האט זיך באוויזן די ליבטע פון די נייציעלעקפטע ביבע־ כיט די נעמען פון בעריהמטע שריפטשטעלער. לאיקאלי א.א. האבן זיך באי ווילן די עריטע שוואלבן — ניט לעזער אוי נאר זיי אין עם פייעק ווי א מומור, עס קומען לעזער, עס פלוטש אויי לייענאפאר. נאכן אפרוך די לייבי דיק הוצאות וועדט נעמאכט ניכדן צו גוילדן אוי מיי נייעס זיך שוין צי כאבן פרישע באשטעלונגען פון עלטערי "נס" וואלט נאר נעדענט נעמען מיט ד האלב יאר צו א יאר צוריק. אבער דאס האט מען נעהאלטן אז עס איז א שאד אויסצוגבן די שטיבע צוגעטיילן גילדן וואס זענען נעווען אי האבען, ווייל אלץ איינס ווען דאך נישט ווין וועד עס זאל לייענען די ביבער...

ידען אונז ניוי פארבי מיט מיט עטלעכע צענטנער לעזער. קלייניגשטלעך קע ציכנען זיך אוים מיט ווייד ציגע לאנקייט אוי באדעוודיוויס. וועדט מען טאקע זיך באאקעט אוי הייסיט פיל טייטן זיך מיט די איינדרוק פון די לעזייענדע ביבער. אנדערע בעטן זיך רע באמערקונגען א ניכ־כוד (דערבי פאר יעכט מער) נישט ציצוגעבן. „זאל דאס זיין א בוך פון נייע!...") אוי אוי! באי מיכט זיך א ביכר פון דער שטעטלשטער יינגט. אויב זייכערליך אינגעלעכן אוי השגות. אוי זאל יענגט, ווייל די לעזער מאכע באשטיים כמעט אויסשליסלעך פון יינגערעכע. עס איז אינגאנצן פארי שווינדי פון ביבליאטעק דער עלטערע לעזער. באטרעפע, שפילט דא א גרויסע רא שוירע. ראנדע פרוכט עלטערע איוך אינטי לייענען. נעווענזעע שיל אוו ביבליאטעק טיער אוו דאך קומען זיי אוים אז א כיר... ביי א נעלענהייט. אויך א שמחה, אדער ווען מען נייט צו נייכט, פייט מען „הויבע" נעשריבע, ווער עס רעציטירט אפילו א האלבי פרין. שלים עליכם, אדער טשעכאוו (אויב דער בוך נעפינט זיך צופעליק אתמר דער האנט), מען נאך ווייניק פון אינפלעבונג. אין די באונט, אין ווילכע די ביבליאטעק איז מעסטיק, איז א שטאַרקע באוועגונג, לער ווי ניט אריין אוו ארויס, עס פאר־שרייבן זיך כסדר נייע לעזער אוו איוך די אלטע לעזער ווערן צוריק אקטיוו. עס איז מאַרנע וועו מען ניט א טראַכט, אז אינגאנצן ניט א ווילכע הייו מאַנאַטן צוריק האט דא געהערשט א טויט־שטיל קייט אוו דער פארלעזער, א לאַנגויא ריקער ביבליאטעקטויער, האט געהאלטן אז די ביבליאטעק דארף זיך אליין ליק ווידער, ווייל זי האט אלץ אויסט שוין כמעט נישט קיין לעזער. אין מיט אמאל אוא עגרעסיוו!

צו איז נעשען א נס? צו האט אפשר די יוגנט הויב בתשובה געווען אוו זיך נענומען צים ביך? אוי אפשר האט דאס פארורזאכט דער וויכטער, וואס איז ער צוגעפאסט צים לייענען? ניין, קיין אזיי נע פון די כיבות האט נישט העזידיוט אבער מער ווי אלץ ווערטער ווען רעדו פאר זיך דער פאלקסנאר פארקערט. בכשיך פון יאר 1933-34 איז צוגעקו פען אוי ביבליאטעק 1 (אויי) ביוד, בעת פאר די לעצטע צוועלף חדשים זענען ציגעקוקט נעווארן אויבער 20 ניט? איז וועדטפילע ביבער. שלייד ווי אין די א מוקוס (וועלכע שפיזלן אין שטענדיק די דאַ) פון א מין קליבן) האט זיך באויזן די ליבטע פון די נייציעלעקפטע ביבע־ כיט די נעמען פון בעריהמטע שריפטשטעלער. לאיקאלי א.א. האבן זיך באי ווילן די עריטע שוואלבן — ניט לעזער אוי נאר זיי אין עם פייעק ווי א מומור, עס קומען לעזער, עס פלוטש אויי לייענאפאר. נאכן אפרוך די לייבי דיק הוצאות וועדט נעמאכט ניכדן צו גוילדן אוי מיי נייעס זיך שוין צי כאבן פרישע באשטעלונגען פון עלטערי "נס" וואלט נאר נעדענט נעמען מיט ד האלב יאר צו א יאר צוריק. אבער דאס האט מען נעהאלטן אז עס איז א שאד אויסצוגבן די שטיבע צוגעטיילן גילדן וואס זענען נעווען אי האבען, ווייל אלץ איינס ווען דאך נישט ווין וועד עס זאל לייענען די ביבער...

ידען אונז ניוי פארבי מיט מיט עטלעכע צענטנער לעזער. קלייניגשטלעך קע ציכנען זיך אוים מיט ווייד ציגע לאנקייט אוי באדעוודיוויס. וועדט מען טאקע זיך באאקעט אוי הייסיט פיל טייטן זיך מיט די איינדרוק פון די לעזייענדע ביבער. אנדערע בעטן זיך רע באמערקונגען א ניכ־כוד (דערבי פאר יעכט מער) נישט ציצוגעבן. „זאל דאס זיין א בוך פון נייע!...") אוי אוי! באי מיכט זיך א ביכר פון דער שטעטלשטער יינגט. אויב זייכערליך אינגעלעכן אוי השגות. אוי זאל יענגט, ווייל די לעזער מאכע באשטיים כמעט אויסשליסלעך פון יינגערעכע. עס איז אינגאנצן פארי שווינדי פון ביבליאטעק דער עלטערע לעזער. באטרעפע, שפילט דא א גרויסע רא שוירע. ראנדע פרוכט עלטערע איוך אינטי לייענען. נעווענזעע שיל אוו ביבליאטעק טיער אוו דאך קומען זיי אוים אז א כיר... ביי א נעלענהייט. אויך א שמחה, אדער ווען מען נייט צו נייכט, פייט מען „הויבע" נעשריבע, ווער עס רעציטירט אפילו א האלבי פרין. שלים עליכם, אדער טשעכאוו (אויב דער בוך נעפינט זיך צופעליק אתמר דער האנט), מען ווייניק פון אינפלעבונג. אין די באונט, אין ווילכע די ביבליאטעק איז מעסטיק, איז א שטאַרקע באוועגונג, לער ווי ניט אריין אוו ארויס, עס פאר־שרייבן זיך כסדר נייע לעזער אוו איוך די אלטע לעזער ווערן צוריק אקטיוו. עס איז מאַרנע וועו מען ניט א טראַכט, אז אינגאנצן ניט א ווילכע הייו מאַנאַטן צוריק האט דא געהערשט א טויט־שטיל קייט אוו דער פארלעזער, א לאַנגויא ריקער ביבליאטעקטויער, האט געהאלטן אז די ביבליאטעק דארף זיך אליין ליק ווידער, ווייל זי האט אלץ אויסט שוין כמעט נישט קיין לעזער. אין מיט אמאל אוא עגרעסיוו!

צו איז נעשען א נס? צו האט אפשר די יוגנט הויב בתשובה געווען אוו זיך נענומען צים ביך? אוי אפשר האט דאס פארורזאכט דער וויכטער, וואס איז ער צוגעפאסט צים לייענען? ניין, קיין אזיי נע פון די כיבות האט נישט העזידיוט אבער מער ווי אלץ ווערטער ווען רעדו פאר זיך דער פאלקסנאר פארקערט. בכשיך פון יאר 1933-34 איז צוגעקו פען אוי ביבליאטעק 1 (אויי) ביוד, בעת פאר די לעצטע צוועלף חדשים זענען ציגעקוקט נעווארן אויבער 20 ניט? איז וועדטפילע ביבער. שלייד ווי אין די א מוקוס (וועלכע שפיזלן אין שטענדיק די דאַ) פון א מין קליבן) האט זיך באויזן די ליבטע פון די נייציעלעקפטע ביבע־ כיט די נעמען פון בעריהמטע שריפטשטעלער. לאיקאלי א.א. האבן זיך באי ווילן די עריטע שוואלבן — ניט לעזער אוי נאר זיי אין עם פייעק ווי א מומור, עס קומען לעזער, עס פלוטש אויי לייענאפאר. נאכן אפרוך די לייבי דיק הוצאות וועדט נעמאכט ניכדן צו גוילדן אוי מיי נייעס זיך שוין צי כאבן פרישע באשטעלונגען פון עלטערי "נס" וואלט נאר נעדענט נעמען מיט ד האלב יאר צו א יאר צוריק. אבער דאס האט מען נעהאלטן אז עס איז א שאד אויסצוגבן די שטיבע צוגעטיילן גילדן וואס זענען נעווען אי האבען, ווייל אלץ איינס ווען דאך נישט ווין וועד עס זאל לייענען די ביבער...

ידען אונז ניוי פארבי מיט מיט עטלעכע צענטנער לעזער. קלייניגשטלעך קע ציכנען זיך אוים מיט ווייד ציגע לאנקייט אוי באדעוודיוויס. וועדט מען טאקע זיך באאקעט אוי הייסיט פיל טייטן זיך מיט די איינדרוק פון די לעזייענדע ביבער. אנדערע בעטן זיך רע באמערקונגען א ניכ־כוד (דערבי פאר יעכט מער) נישט ציצוגעבן. „זאל דאס זיין א בוך פון נייע!...") אוי אוי! באי מיכט זיך א ביכר פון דער שטעטלשטער יינגט. אויב זייכערליך אינגעלעכן אוי השגות. אוי זאל יענגט, ווייל די לעזער מאכע באשטיים כמעט אויסשליסלעך פון יינגערעכע. עס איז אינגאנצן פארי שווינדי פון ביבליאטעק דער עלטערע לעזער. באטרעפע, שפילט דא א גרויסע רא שוירע. ראנדע פרוכט עלטערע איוך אינטי לייענען. נעווענזעע שיל אוו ביבליאטעק טיער אוו דאך קומען זיי אוים אז א כיר... ביי א נעלענהייט. אויך א שמחה, אדער ווען מען נייט צו נייכט, פייט מען „הויבע" נעשריבע, ווער עס רעציטירט אפילו א האלבי פרין. שלים עליכם, אדער טשעכאוו (אויב דער בוך נעפינט

מ. ווינגראדזקי / ביים ביבליאטעק־טיש

אונזער ביבליאטעק נעמינט זיך אונטערן ציכיו פון אינפלעבונג. אין די באונט, אין ווילכע די ביבליאטעק איז מעסטיק, איז א שטאַרקע באוועגונג, לער ווי ניט אריין אוו ארויס, עס פאר־שרייבן זיך כסדר נייע לעזער אוו איוך די אלטע לעזער ווערן צוריק אקטיוו. עס איז מאַרנע וועו מען ניט א טראַכט, אז אינגאנצן ניט א ווילכע הייו מאַנאַטן צוריק האט דא געהערשט א טויט־שטיל קייט אוו דער פארלעזער, א לאַנגויא ריקער ביבליאטעקטויער, האט געהאלטן אז די ביבליאטעק דארף זיך אליין ליק ווידער, ווייל זי האט אלץ אויסט שוין כמעט נישט קיין לעזער. אין מיט אמאל אוא עגרעסיוו!

צו איז נעשען א נס? צו האט אפשר די יוגנט הויב בתשובה געווען אוו זיך נענומען צים ביך? אוי אפשר האט דאס פארורזאכט דער וויכטער, וואס איז ער צוגעפאסט צים לייענען? ניין, קיין אזיי נע פון די כיבות האט נישט העזידיוט אבער מער ווי אלץ ווערטער ווען רעדו פאר זיך דער פאלקסנאר פארקערט. בכשיך פון יאר 1933-34 איז צוגעקו פען אוי ביבליאטעק 1 (אויי) ביוד, בעת פאר די לעצטע צוועלף חדשים זענען ציגעקוקט נעווארן אויבער 20 ניט? איז וועדטפילע ביבער. שלייד ווי אין די א מוקוס (וועלכע שפיזלן אין שטענדיק די דאַ) פון א מין קליבן) האט זיך באויזן די ליבטע פון די נייציעלעקפטע ביבע־ כיט די נעמען פון בעריהמטע שריפטשטעלער. לאיקאלי א.א. האבן זיך באי ווילן די עריטע שוואלבן — ניט לעזער אוי נאר זיי אין עם פייעק ווי א מומור, עס קומען לעזער, עס פלוטש אויי לייענאפאר. נאכן אפרוך די לייבי דיק הוצאות וועדט נעמאכט ניכדן צו גוילדן אוי מיי נייעס זיך שוין צי כאבן פרישע באשטעלונגען פון עלטערי "נס" וואלט נאר נעדענט נעמען מיט ד האלב יאר צו א יאר צוריק. אבער דאס האט מען נעהאלטן אז עס איז א שאד אויסצוגבן די שטיבע צוגעטיילן גילדן וואס זענען נעווען אי האבען, ווייל אלץ איינס ווען דאך נישט ווין וועד עס זאל לייענען די ביבער...

ידען אונז ניוי פארבי מיט מיט עטלעכע צענטנער לעזער. קלייניגשטלעך קע ציכנען זיך אוים מיט ווייד ציגע לאנקייט אוי באדעוודיוויס. וועדט מען טאקע זיך באאקעט אוי הייסיט פיל טייטן זיך מיט די איינדרוק פון די לעזייענדע ביבער. אנדערע בעטן זיך רע באמערקונגען א ניכ־כוד (דערבי פאר יעכט מער) נישט ציצוגעבן. „זאל דאס זיין א בוך פון נייע!...") אוי אוי! באי מיכט זיך א ביכר פון דער שטעטלשטער יינגט. אויב זייכערליך אינגעלעכן אוי השגות. אוי זאל יענגט, ווייל די לעזער מאכע באשטיים כמעט אויסשליסלעך פון יינגערעכע. עס איז אינגאנצן פארי שווינדי פון ביבליאטעק דער עלטערע לעזער. באטרעפע, שפילט דא א גרויסע רא שוירע. ראנדע פרוכט עלטערע איוך אינטי לייענען. נעווענזעע שיל אוו ביבליאטעק טיער אוו דאך קומען זיי אוים אז א כיר... ביי א נעלענהייט. אויך א שמחה, אדער ווען מען נייט צו נייכט, פייט מען „הויבע" נעשריבע, ווער עס רעציטירט אפילו א האלבי פרין. שלים עליכם, אדער טשעכאוו (אויב דער בוך נעפינט

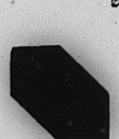
זיך צופעליק **אתמר דער האנט**), מען נאך ווייניק פון אינפלעבונג. אין די באונט, אין ווילכע די ביבליאטעק איז מעסטיק, איז א שטאַרקע באוועגונג, לער ווי ניט אריין אוו ארויס, עס פאר־שרייבן זיך כסדר נייע לעזער אוו איוך די אלטע לעזער ווערן צוריק אקטיוו. עס איז מאַרנע וועו מען ניט א טראַכט, אז אינגאנצן ניט א ווילכע הייו מאַנאַטן צוריק האט דא געהערשט א טויט־שטיל קייט אוו דער פארלעזער, א לאַנגויא ריקער ביבליאטעקטויער, האט געהאלטן אז די ביבליאטעק דארף זיך אליין ליק ווידער, ווייל זי האט אלץ אויסט שוין כמעט נישט קיין לעזער. אין מיט אמאל אוא עגרעסיוו!

צו איז נעשען א נס? צו האט אפשר די יוגנט הויב בתשובה געווען אוו זיך נענומען צים ביך? אוי אפשר האט דאס פארורזאכט דער וויכטער, וואס איז ער צוגעפאסט צים לייענען? ניין, קיין אזיי נע פון די כיבות האט נישט העזידיוט אבער מער ווי אלץ ווערטער ווען רעדו פאר זיך דער פאלקסנאר פארקערט. בכשיך פון יאר 1933-34 איז צוגעקו פען אוי ביבליאטעק 1 (אויי) ביוד, בעת פאר די לעצטע צוועלף חדשים זענען ציגעקוקט נעווארן אויבער 20 ניט? איז וועדטפילע ביבער. שלייד ווי אין די א מוקוס (וועלכע שפיזלן אין שטענדיק די דאַ) פון א מין קליבן) האט זיך באויזן די ליבטע פון די נייציעלעקפטע ביבע־ כיט די נעמען פון בעריהמטע שריפטשטעלער. לאיקאלי א.א. האבן זיך באי ווילן די עריטע שוואלבן — ניט לעזער אוי נאר זיי אין עם פייעק ווי א מומור, עס קומען לעזער, עס פלוטש אויי לייענאפאר. נאכן אפרוך די לייבי דיק הוצאות וועדט נעמאכט ניכדן צו גוילדן אוי מיי נייעס זיך שוין צי כאבן פרישע באשטעלונגען פון עלטערי "נס" וואלט נאר נעדענט נעמען מיט ד האלב יאר צו א יאר צוריק. אבער דאס האט מען נעהאלטן אז עס איז א שאד אויסצוגבן די שטיבע צוגעטיילן גילדן וואס זענען נעווען אי האבען, ווייל אלץ איינס ווען דאך נישט ווין וועד עס זאל לייענען די ביבער...

ידען אונז ניוי פארבי מיט מיט עטלעכע צענטנער לעזער. קלייניגשטלעך קע ציכנען זיך אוים מיט ווייד ציגע לאנקייט אוי באדעוודיוויס. וועדט מען טאקע זיך באאקעט אוי הייסיט פיל טייטן זיך מיט די איינדרוק פון די לעזייענדע ביבער. אנדערע בעטן זיך רע באמערקונגען א ניכ־כוד (דערבי פאר יעכט מער) נישט ציצוגעבן. „זאל דאס זיין א בוך פון נייע!...") אוי אוי! באי מיכט זיך א ביכר פון דער שטעטלשטער יינגט. אויב זייכערליך אינגעלעכן אוי השגות. אוי זאל יענגט, ווייל די לעזער מאכע באשטיים כמעט אויסשליסלעך פון יינגערעכע. עס איז אינגאנצן פארי שווינדי פון ביבליאטעק דער עלטערע לעזער. באטרעפע, שפילט דא א גרויסע רא שוירע. ראנדע פרוכט עלטערע איוך אינטי לייענען. נעווענזעע שיל אוו ביבליאטעק טיער אוו דאך קומען זיי אוים אז א כיר... ביי א נעלענהייט. אויך א שמחה, אדער ווען מען נייט צו נייכט, פייט מען „הויבע" נעשריבע, ווער עס רעציטירט אפילו א האלבי פרין. שלים עליכם, אדער טשעכאוו (אויב דער בוך נעפינט

כ'איז א קליינע מינדערהייט, דעם וויי־ניגסטן טייל לעזער איז פרעמד אזא מין נעצענדינערישע באציונג צו א נעווינ־מין ביכער, דאס זענען פולשטענדיק נארמאלע לעזער, וועלכע מען קען צוריק בינדן צו דער ביבליאטעק, אויב מען וועט צו זיי ארויסווייזן א נעהעריקע אַפּציתנ אוו — דער עיקר — איים מען וועט זיי וואס אפטער נעבן אין האנט א נייעס. (מען זיין נישט דווסק אן ערשט — וואס דערשינענעם) אוך א גוטן בוך. דאן וועט מער נישט זיין קיין אָרט פארן נעראאנ פון העלפסט־ליקווידירונג.

פאוסלאטש

ארום די כאוו. ביכער אנטשטיין אבער זיך קוריאזן. יענע פון די לעזער, וועד מענט אויבערציינונגען טאַרן נישט מאכן קיין שום „אַפּנוי" פון דער בארימ־טער „ליגיע", ווייזן אויך ארוים דיר וועלבע קרענקלעכע „עמפינדלעכקייט" ווען עם האנדלט זיך ווען מאַה. ביכער. נענוג, אז א בוך איז נעווען נעדרוקט אין מאסקווע, כארקאוו אדער קיעוו, — אדער האט אלם פארלענער דעם „עמעס". אדער כאוו. מלוכה־פארזאב —איז דאס שוין א באוויין, אז דעה ביך איז בעסער ווי ניט איז צה יענעם, וואס וואלט אריינכצוזאגן דעם אפיקורסישן נעראנק, אז אויסער די נוטע ביכער וועדן אין ר. פ. ארויסנע־נעבן בפירוש שוואבע ביבער, אז אין מאכע ביכער חדש זיך דער סו־זשעס, אפילו אנצע עפיזאדן, ממש ווי זיי וואלטן צונעשטינן נעווארן אויף אייך מאַ א. ש. ו. — וואס היים, ענטפערן יענע מיט עמפערונג, אויב מען האט דאס בוך דארפן באשטעפיקט צום דרוק איז עם שוין א באוויין, אז דאס בוך שטייט העבער ווי אלע פיינטלעכע(!) קריטיקעסא. א. ו. פארשטייט זיך, אז דיזעלבע האבן נישט קיין אנדערן נאַטען פאר אלע אנדערע, נישט ראטן־פאר־זע שמאטעס".

אדער אוא קוריאז. צווישן די אננע־קומענע ביכער איז אויך פארן ערעי־בורגם ביכל „די ראטן אין ביגע", וואס איז וואר־שיינלעך, א זאמלונג פון ציי־מונגס־ארטיקלען, וועלכע זענען איצט שוין לאנג נישט אקטועל, אבי, איז דאס ביכל נעשריבן אין א סטיקענעם סטיל, דאַרף מען אבער זען ווי די בחורים מא־טערן זיך, נעבער, איבער דעם ביכל שטרייכן אונטער, שיר נישט אלע שורות אן ערנען עם אוף אויסנוויינען, כאטש זיי פארשטייען דערפון זייער וויניג. עם דערמאנט אין יענע אמאליקע חסידי־שע אמעראצים, וועלכע פלענן האלטן אין ברעזען זוהר, כאטש זיי האבן דער] פון נאַרנישט פארשטאַנען, זייענדיק איבערצייגם, אז דער „זאן" אליין איז אויך א מצוה...

צום גליק בילדן אבער אט די לעזער נאר א קליינע מינדערהייט, דעם וויי־ניגסטן טייל לעזער איז פרעמד אזא מין נעצענדינערישע באציונג צו א נעווינ־מין ביכער, דאס זענען פולשטענדיק נארמאלע לעזער, וועלכע מען קען צוי־נדן צו דער ביבליאטעק, אויב מען וועט צו זיי ארויסווייזן א נעהעריקע אַפּציתנ אוו — דער עיקר — איים מען וועט זיי וואס אפטער נעבן אין האנט א נייעס. (מען זיין נישט דווסק אן ערשט — וואס דערשינענעם) אוך א גוטן בוך. דאן וועט מער נישט זיין קיין אָרט פארן נעראאנ פון העלפסט־ליקווידירונג.

פאוסלאטש

איש ליינענן זיי נישט, פוילש קען מען נאך ווייניק, נייט מען אוועק אין דער וידישער ביבליאטעק. אט א די יוגנטלע־כע וויין ארויס א פולשטענדיק אינגע ראבע אין אלעם, וואס איז נוגע ליטע־ראטור. זיי פאַרערן רק פלאטע ראמאנען אמאל מאכט זיך, אז דער נאבען פון בוך פירט זיי אריין אין א „מעות", אט האבן זיי נעהאלטן אין אין בעטן די ביכער „אייוועסא" אן „פרייע ליבע", נישט וויסנדיק וועד עס זענען די מחב־רים פון די ביכער. פרוווט מען אזא בחור, אדער מיידל נעבן אין האנט א נוטן בוך, ברענגט ער אים צוריק א ניט־דערליינטן מיט א נרימאס „ נישט נע־וען אינטערעסאנט". עס דארף קאסטן פיל מ', כדי פון דעם מאַטעריאל אוים צוקנעפן א נוטן לעזער. כאטש, אין פלוס נענומען, האבן זיי דאך אויך אין שוי נעלערנט ליטעראטור, אבער, יא, אויך העברעיש...

פארן עטלעכע יוגנטלעכע, וואס קו־כען פון דער פאוישעכער שול, קיין פוילישע ביבליאטעק איז נישטא אין שטעטל, טוליען זיי זיך צו דער זיך שער ביבליאטעק, וועלכע פארמאגט א קליין ניסל פוילישע ביכער. שטיינן אויסלעכ צוויי מיידלעך אין בעטערן דעם פוי־לישן קאטאלאג. יערעם מאל וועו זיי שטיינן זיך אן אויף א מחבר, וועבענם וועדט וועדן נעלערנט אן פאוישענע, אדער נעהערן צו דער א. ש. שטוביקער לעקטור, פארקרימען זיי זיך אזש אין זאכן: „דאס איז דאך ואר לעקטורע". דא בעט זיך ווידער א פארנליין: פאר־וואס וויין די קינדער פון דער וידישער שול נישט קריכ אזא מין נלייכניסי־טיט. אדער בשיט עקל צו די יוגרע, יוגלבע בעו נעמט דורך אין שול?..

ווייטער קומען שוין כתם לעזער, אן שולבילדונג, אדבעטער אוו באַעמלע כעם... אויך צווישן זיי יענגן פארן אלערלי טיפן — מאכע בעמן אן עצה ביים ביבליאטעקאר, אנדערע פארלאנ זיך אוף אונגענער מבוגרת אוו בלאנ דושען. פארן „ביכער־דערבער", וואס בויטן 3—2 מאל וועכנטלעך אן אנדע־רע, וואס א בוך נעניכט זיי אוף לאנגע וואכן.

ווי אימעטום האבן אויך דא דיכ נרעכטן דערפאלג ביכער, וואס באהאנד־לען פאציאלע טעמעס, כינקלערס וועדע, האַנטשיקס ביכער, „אין רוינן שטראם" א. ה. גל. זענען כסדר אין נאנג דעם נרעכטן דערפאלג האבן ביבער די נייאיינגעשאפענע סאוועטישע בי־כער, עס אינטערעסירט דאס „נייע", וואס ווערם דארטן נעשילדערט, די אריני־נעלקייט, די שטארקע כצוענעס אוו דער פארנעם. עס דויערט אבער א נעוויסע צייט בין די לעזער נעווינען דיך צו צו די נאטוראליזירטע העכר־ניזמען אין בערט צו דער אפשאפונג פון די א. נ. קולאוניזן, נעווען אפילו א פאל, וען א לעזערין האט דערקלערט אבערכנג־ דיק א כאוו. בוך: „איך וויל שער נישט קיין כאוו. ביכער וויי איך מאטער זיך בעתן לייענען. שווער זיך צו אריינטרן צווישן א כויס און כאוו, שווער צו וויסן וועו א ווערט ענריקס זיך", אבער דער פאל איז נעווען א פאראיזנאכמער.

דעמאנסטראציע — האלצשניט פון ד. צינא

ש. ביקאוד: לאסאלס דראמע „פראנץ פאז זיקינגען"

מארקס און ענגעלס בריוו פון 1859 צו לאסאלן וועגן זיין דראמע „פראנץ פון זיקינגען" פארמאגן זייער א רייכן מעטעריאלאנישו און היסטארישן כאראקטער, וואס האט א ריזיקו ווערט פאר דער מארקס־ענגעלס־לייטעראטור־ווישנשאפט. אין די דאזיגע בריוו שטעלן די גרונטלייגער פון מארקסיזם א רייע שעפעריש פראגעס, וואס האבן א שייכות דירעקט צום דראמאטורגיש נעביט. דער נאציער ארטע־גאל שעפעריש פראגעס, וואס זיי באריהן אין די בריוו צו לאסאלן, איז בייזיי ענג פארבונדן מיט זייער אפשאצונג די באוועגונגכות פון די צוויי רעוואלוציעס אין דייטשלאנד — פון דער פויערישער רעוואלוציע אין 16־טן יאר־הונדערט און פון דער בורזשואזער רעוואלוציע אין יאר 1848.

אין זייגע ארטיקלען אין דער נייר יאריגער „טריבון", פאר די יארן 1851 — 1852, אנשבלויזט ענגעלס מיטן נרעסטן כאראקטן די פחדגישע פירונג פון דער דייטשער בורזשואזיע אין דער רעוואלוציע פון יאר 1848. די בורזשואזע פאליטישע טויער — שרייבט ענגעלס וועגן דער האר פון דער דייטשער בורזשואזיע אין יאר 1848 — זענען נעווען אנטשיידן נאר אין זייער אומאנטשיידנקייט, אין זייער פיק צו פחדניש, כדי צו פארנעמען זיך מיט טאט, האבן זיי זיך איינמאל פאר אלע מאל אריינגעלאזן אין קאפ, אז נארנישט נישט טון — דאס איז נראד דאס, וואס מיר דארפן טון."

נישט קוקנדיק דיזן ניפטיק איז ראניע בעזוג דער ריבראלער בורזשואזיע, דערט אבער נישט אויס ענגערב אונטערשטרייכן די הערדישע רעוואלוציאנערע אויפגאבנס פון די ארבעטער־קלאס אין דער רעוואלוציע פון 1848. אין רעזולטאט פון ענגערב אפשאצונג פון דער רעוואלוציע פון 1848 יאר הירכעדרוננען מיט א שארפן רעוואלוציאנערן אפטימיזם, „דער ערשטער אקט פון דער רעוואלוציע פון דער דאזיגער אקטאפשטיפט... עס וועלן שייך נעווען פארצושטעלן זיך א מיר אנטוויקלטע בעדינגונגען פארצי, אדער דיכטער רעוואלוציאנערע פארטיען, אדער דיכטער, די רעאקציאנערע פארטיען פון דאנטשלאנד אויך ארן פונקטן פון דער ערשטער נאציאנאלער פאליטישער הערשאפט 48 יאר אין דער פאסיר פון דער פראנצויזישער — 10 יאר אויפשטעלונגען אויסגעבן". דיזן רכוי אויף דעם, פון האט נישט זיך נישט נאר אין פראנקרייך, כיי ענגעלס נישט נאר אין ס'האט נישט נעהאלטן זיין אכטן, די רעוואלוציע פון 48־טן יאר האט נעהאלטן א מפרד מרמיט דעם וואס פארצוגרייטן בורזשואזע דעמאקראטיע. דער פראלעטאריאט האט נאך נישט נעהאט קיין אייגענע פארטיי, ווען עס זענען נאך נישט נעווען קיין אויסגעפלאנטע סאציאליסטישע סיסטעמען, וואס זענען נאך נישט נעווען קיין פראקטישע פארדערונגען פון דער פראלעטאריאט פאר דער רעוואלוציע, ווי למשל דאס אבאלישן פון דער פראפערטי, וואס זענען שוין

די פסוידא-פילאזאפיע
פון עכטן גארגישט

(סוף פון זויט 2)

אבער גישט נאר די פילאזאפיע אין די דוכטיג וועלן פארנואלטיקט אין דאזיקן בוך; עס וועלן דא פארנואלטיקט מיקס אויך לויקעס בלייבסדיקער מא לענט. וויי שוין אירגן נעוואלט, צוליב דעם דאזיקן בוך פראגן בלויז נעצייטיק מל אומסוסלבארע פילאזאפישע עפעס לעו. דוכטערוש אוכטערדוכטע (אין אוועדש אין נאר אומפעלקר א רובי סערישע פילאזאפיע אדער פילאזאפי שע דוכטונג). על פי רוב וויל לייקלן אי בערגעוואלט פארדוכטן פילאזאפיע אין נאך דערצו טיפטעמאטיש. בעזי עם אים דערבי גישט גישט מיין פילא זאפישער גזראנק אין גישט זיין רובי מערישער אויסדרוק. דאס אומסיטלי באהאנדעלונג פון לויקעס דוכטינג חדערט מיטע, שטייפע מאלעלעך - זויט. דאס מאפיזיק וואריישפלעריי חדערט דא א ענגאליישער מיטל צו שארדעק די מאפטע נאנגסויט פון נעדאנק אן דוכטינג. א מיסטער פון שארישער פילאזאפיע וואס וויל מאכ אן אנשטעל פון-מיטן נעדאנק איז דאס ביד „די אזוי אין נעוואלן מענטל" (ז. 67). אט וועגן עטלעכע מיסטעריעס פון דאזיקן מיסטעריאל (א מיסטער פאר „בראשית־אומיטי"):

„אומרו אין פאלגא אין טראן מיט א מענטש

— „חאט אומרו זיך פאדוכט אויף יאש

„יאוש חאט א ווינד נעמען פאל צוויי[illegible]

„צוויי[illegible] חאט עס אויסגעלעש מיט כפר".

אזוי זאוו כמדו: „פילוזוס, אפשר, טא סער, מסתמא מעגלעך, ווארשיינלעך נרויליך, מאטש, אויבאי" אי אזוי ווי מל א קליין וועדטערבוך. אויף דיזא זיקע לויבער איז ווי אנגעמאכט לויב קיים א קירך פון א צוויוויס לויב. „ציב סוף איז נעווארן אומעטים נארנישט" מיי לויקעס אין לויקעס — אוי עס וועדט נארנישט. במעט ווי נארנישט חוויל עפעס בלייבט ראי א נידנישט אין מערן האדצו...

אומטערמאנט, אי דאס בעסטע אין בוך איז די אפטויליגע „לאמא אין בער מויטער נאטור". דאס ריכט זיך אויי לויט דער פילאזאפישער טערמינאלאגיע, אינדיוידואלס וועגן דאס די גוט באקאנטע לויבער פון לויקעס עד שטעל בוך, ווו נאטור אין טענטשאלי ווערן פארמינטשעלעט. דאס איז לויב קיים הויפטטעמישאפט אין אין אויב אין דאוקן אומטרענגעלעם בוך. אי דאס דאס בעסטע. קיים שוין גישט אזוי פרוש, ווי אין עריטי בוך. אין דערצו נאך פארטיבוטס אי אויסנעלערט דורך דער פילאזאפישער בוכסטעב.

ווי ווייט מיט דאי נעמען לויבער קיים דוכטעריישע פילאזאפיע באוויוס איינער פון זיינע צוים אפטמאל באי ניצטע מעטאדן אין דאזיקן בוך. א חוון דער ווארטשפטערייי שפילט אין אים די ניכטע דאי א מיי באזונדע איבערדרייגט. „אינווויניל אויף דער נאס — אין דוכטונג מיט". „בוי צוי ריקן — אין צירוק — פארוויס": „די ווייסטע ווייס — אין נאענט אלם זיק, דער ווייסטער דאם — אין דאדטן — דא": „בוי ווילד — אין ווילד — ווילד". אין אזוי אן א כוח. א מיי מיסטי־פאפיזיע־פילאזאפ. דערבי אין נאך דערדאויקער מין ליב דער בעסטער פון בוך. כאטש עפעס א ווין: זאל זיין א נאנץ בילוקער... אלץ בע־ כער ווין:

„אונטער־אינטער,
„אריגנטער־אינטער,
„אינטער־דא־אינטער,
„דאי־נטער־דא־אינטער".

אדער די לויבער פון „וחיה באחרית הימים" (דער שפיון פון לויט אבא נארדין):

„גישט קיין פעלפער, גישט קיין ראבו—
„נאר באאו מלאכים־מאכו".
„גישטא מיין איצט — גישטא
קיין שפעטער.
„נאר מאלוכו לויט וועטער".

וואס אגנעל דא דעלפו איעלבע זעלי בענע נעמט וון די פאלנדיקע כטראפע:

„אפשר ווען כ'אין דא פאלויי־
„וואלט בראי נעזוינו נעווינען.
„בוי דעם ראנד פון אין פאלויי־
„אין א ריע נאך דער זוייט".

בעת זיי וועדן בטל אין ששים מאי ששים.

* * *

איך האב זוך באמיט אייפצוווייזן די נרוייסע חסרונות פון לויקעס צוויי־טל נוך אין אייפערזוכאם מאכו אויב די פלויטע מעלות אין אים. די פילאזא ביע ניפא, ווין סיכסעם אזוי צו זאנו. מאדור איך לכתחלה גישט לויבי דאס ענויים אייגנעשלעפט אין זיין פיי־ אפישער ביפאנדלונג נאנץ פאלדע פי פאפישע נעדאנקען. אוי נעפילו, אבער צים בוך דאכו זיי די מינדסטע טיכקית גישט. די פאזיטיוון, צי נעפא בוואך באציונג צי די פיעמדע. מיט וויאלט אריינגעשפעט עלעמענטן פאי איך אובער פאר די פאדפילאזאפי־ וועלכע האלטן פאר מעלאר צו וויידר מער לויקעס פילאזאפיע נרייסע פילא זאפישע האמע מאכן.

וואס שייך די דאזיקע האמענטא־ רא־ט איך פאר פאסיק צו צ'טיילן לוט רוב רעכל לויבעלע פון 3. 69.

„א מאריין פון נארנישט.

„נארנישט אליין —
„אין פון צוויי א פאראיין:
„מאר,
„גישט.
„נאר" איז פאריניקט מיט „ניט"
„אין דערצוילט:
„נאר—גישט.
„נאר איז א סך
„גישט — אין אפילו ניט אייגן.
„אלצאויגן:
„נארנישט".

מיין ראט איז לויקעס ביר נאכי אפיזיר צינו בעסטע פילאזאפישע ביי כער אין ב'טעט אלץ כרייכ א פאר ראיין פון „נאר" אזו „גישט" — נאר־ גישט...

שויז דער שיבעזי
אריף די ווענט פון באגינען

1. פרימארגן. 2. חעריזעמען. 3. עס האט נעשלאגן צוועלף. א ייזיק אין באגינען פון דער יידישער ארבעטער־ באוועגונג — אין באגינען פון „בינד"

10 אפיטלע, וועלבע זענען דערצייערוש נעבונדן אין איין נאנצעם, נעבינדן מיטן לויב אן מיטן נורל פון דער העואלו־ ציע אין די העואלוציאנער. דאס ווערק נעמט אנוס די ציים:

פון ארקאדיס אין הילאריומים מאכקוויר תפיסתי חדשים, פון נחם נאנג פון סיביר ביז — 1905, ביזן פאטיאמקין־פונס, ביז קאפלינסקים ארעסט אין קאסטעלאנסקים דירה איין נאויאליציע 15.

צוישן די נעשטאלטן, וועלבע מיר באנענענען אויף די וועי פון באגינען נעפינען זיך:

זשעני אין מערי, ארקאדי אין מאראס, באבי אין אנא, נה אין אנטאן, הילאריומיר אין בייניש, נתן קיידאנאוויער אין שלום דער „דזשקער", זלמן דער מאטע אין ליבעשקע, יאזיפ דער בילנדער בערשטער אין דאס מנקרל, טעישקע דער מיסטער אין עלקע די פאפויאכזיצע, מאבל קיימענסקי, דער אין נימפ פון טשידנאי, הייפיאנדל אין נער מאנסקי, נרישא כראקא אין מ. פעיעפליאטשיק...

אויך די ייעי פון באגינען באוועגען מיר ווי אויך מיט מיטגליעדער שאטנס:

זוכאמאי, מאנץ, ישראליטיבל, „נעמעין", ייאי כילדער, שאיעייטש, טשעמעיזסקי אין ווילי די ווענן לייפן פארבין:

וויללען, מינסק, באבריסק, סמאליאן, ייאריש, לאדוש, ביאליסטאק, נראדנע, חאמעל, אדעס מעזריטש, קרינק, הוינסק, שעדלץ, פעטערבורג, פינסק, וויטבוסטש דערפער, ווילנישע שטענדלער,

איקאטע אין לעמלאני פון — סיביר

דאס בוך איז נעשריבן פון — יעקב פאט

אלע דרוי ביכער צוזאמען אין אויף באנד מיט א ווענסטע רישער הילע קאפטן — 7 זל.

עס ווערן איבערגענעבן פאר די לעזער פון דער „פאלקצייטונג" די ערשטע טויזנט עקזעמפלארן — צו 2 גילדן פאר אלע דרוי ביכער צוזאמען (חוץ פארטא).

אזא לעזער פון דער „פאלקצייטונג" וועלבע וועלן אריינשיקן פון הוינט צ' דעם (סיכסו מערץ 2 גילדן אויסו פ' א 7.80 צ' דאוידאויסוס — פ טן צושיקונס. „באגינען" — וועלן באזונדע אריינגעשיקט. אויף די וועגן פון באגינען (אלע דרוי ביכער צוזאמען)

שיקט אריין 2 גילדן אן אר וועט זיין צוריק די ערשטע טויזנט, וואס באזונדע וועלן ווערן

די פסוידא-פילאזאפיע
פון עכטן גארנישט

(סוף פון זויט 2)

אבער נישט נאר די פילאזאפיע אין דוכטונג וועלן פארשווינדט אין דאזיקן בוך. עס וועלן דא פארשווינדן מיסס איך לויפקוס בלויספשיידטע מא לענס. וויי שוין אידן נעוואנט, וועלן אין דאזיקן בוך באלד בלויז נעפינען מע אפמיטלבארע פילאזאפישע נעפעלעך. דוכטעריש אוסבעדויטקע (אי ווערטש אין נאר אוסמעלקער אידיקי מערישע פילאזאפן אדער פילאזאפי שע דוכטונג). על פי רוב וויל לייגרו אי בערעוואלט פארדוכטן פילאזאפיע אין נאך דערבי בוסטעמאל ש. סטויי אם אים דערבי נישט נישט מיי פילא זאפישער נעדאנק אין נישט היין דוכ מערישער אוסדרוק. דאס אימיטי בארחנעודיק פון לויפס דוכטונג חערט טויט, שמויפט מאלעלע - זיים. דאס מאפרוש וואכטשפלעלי חערט דא א נענאראישער מיטל צו פארדעקן די מאפטל נאכמאכט פון נעדאנק און דוכטונג. א מיכטער פון מערישער. דאס וויל מאל און אנשטעל פון טיפן נעדאנק איז דאס ליד „וי איז אין נעווארי מענטש" (ז. 67). אט וענען עטלעכע מיכטערי עיקות פון דאזיקן מיכטערליד (א מוסטער פאר „בראשית־אומיטי"):

„אמרו אין פאנאנ אין טיא
מיט א מענטש
— „חאט אימרי זיך פארזיקט
אויף ארט
„יאוש חאט א זוכן נעמען פאל צוויי
„צוויפל חאט עס אויבערעט
מים ספל".

און אזוי כסדר. „פילזיכט, אפשר, טא מער, מסתמא מעגליך, ווארשיינליכ־ נרויליך, מאכט אויפא" אי אזוי ווי מעל א קלוין וועלטבויבר. אויף דיזא זיסע לידער איז וי אנטמאכטו ליער סיס א שירה פון א צוויטן לויט „ציט סוף איז נעווארן אומעטום נארנישט" מיי לייגט אין לויגנט — אוי עס ווערט נארנישט בשעט ווי נארנישט וויל עפעס בלויבט יא, א נישעניש אין מערן תארצו...

אומטיעמאטו אי דאס בישטע אין בוך איז די אפטויליגע „תאמ איז בער כוטער נאטור". דאס ווייסט זיך אזוי ליוט דער פילאזאפישער טערמינא לאגיע אונטרשאפט ווענען דאס די גוס באמענט לודער פון ליבהיס עיי שטעל בוך, וון נאטור איז עקזיסטאנ ווערן פארמענטשעלעס. דאס איז רוב קיום הויפטטייטשאפט פון אייר אין דאזיקן אומטריגענדע בוך. אוי דאס דאס בעסטע ליב שיין נישט אוי פרוש, וון איז עיטער ביי. אין דערצו נאך פארבוכטיקט אי אויבערצעט דורך דער פילאזאפישער בוכסטא. וי וויט מיר, אל נעמען ערנסט ליב קיום הויפטפיישע פילאזאפיע באזוגט אויבער פון ווייב ציט אפטמאל, אר ניצטע מיטאדן אין דאזיק בוך. א חוק דער וויסנשפטרעדיגי שפוט אן אים די נישטפט דאר א מיי באלויפ אויבערדרייגט. „אנטוויקלונג אויף דער נאם — אין דוכט טיף". „ביי צוי דוקי — איז צידוק — פארווס"; „די ווייסטע ווייס — אין נאענט ארום זיך, דער ווייטסטער האלס — אין דאלטן — דא"; „ביי ווילד — אין ווילד — ווילד", אין אזוי אן א סוף, א מיי כישהדאפאיזיבולאפא. דערבי איז נאך דערדאוועקר מין ליד דער בעסטער פון בוך, כאטש עפעס א זון: יאל זיין א נאנץ בילוקער... אלץ בע־ בער ווין:

„אונטער־אונטער,
„אינטער־אונטער,
„איבער־דאר־אונטער,
„דאר־אונטער־דאר־אונטער".

אדער די לידער פון „יהוה באהרות חיים" (דער שפיין פון נבואה, ווייט אבא גארדון):

„נישט קיין פעלקער, נישט קיין האמ—
„נאר מראו בילאבים־מאמן".
„נישטא קיין אויבט — נישטא
קיין שפעטער.
„אר דאלדו ליוט ווענט".

ויאס האנען דא העלפן אידלבע זוי־ נענע נעמט ווי די פאלנדיק סטראפע:

„אפילו ווען ס'איז דא פארלוי־ „ויאס בראו נעזונט נעווענע.
„בוי העם דאנד פון אין פארלוי־
„אין א רעג נאר דער ווינד".

בעת זוי ווערן בטל אין ששים מאל עשים.

* * *

אוך האס זיך באמוט אויפצוווייזן די נרוסע חכמונות פון ליבקוס צוויטן? ניך אן אויך אויפטרוקאב מאכן אויף די פלויגע מעלות אין אים. די פילאזא בוע נופא, ווען סיכטעם אוי צו זאנ. מאדוי איך נעמי נישט. ליבקו. האס עיינים אריינגעשלאפן אי ווין פילא אפישער ביפאאראט נאנן פארלוידן פי פילאזאפישע נעדאנקען אוי נעפילן. אבער צים בוך האבן ווי די מינדסטע שוויכות נישט. די פאזיטיוון, צו נעמא ב־וע באציונג צי די פיעמדע. מיט פילאט אריינגעלעפטע עלעמענטן פאר איך אויבע פאר די פארדיפאזאפי: וועלבע האלטן פאר מעלבר צו ווייר נעי ליבקוס פילאזאפיע גרויסע פילא יאפישע האמע טארן.

וואס שייך די דאזיקע האמענטא־ פאלט איך פאר אפטיק צו ציטירן לוע רים רעגל לידעלע פון ז. 69.

„א נארישן פון נארנישט.

„נארנישט אליין —
„אוי פון צווויי א פאראין:
„נאר,
„נישט.
„נאר" איז פארוויקט מיט „נוט"
„אין דערצו־לט:
„נאר—נישט.
„נאר אוי א סך.
„נישט — אוי אפילו נוט אויבן.
„אלצאויבן:
„נארנישט".

מיט דאס איז ליבקוס בוך מאכ אפילו צינו בעסטע פילאזאפישע בי־ בער אוי ב'ווען אלין כריכן? א פאר ראוי פון „נאר" אוי „נישט" — נאר נישט.

שויך דער שיבעי

אריף די וועגן פון באגינען

1. פרימארגן. 2. וועריזעמען. 3. עס חאט נעשלאגן צוועלף.
א ייזיג אין באגינען פון דער יידישער ארבעטער־ באוועגונג — אין באגינען פון „בינד"

40 פאפיטלען, וועלכע זענען דערציילערייש נעבונדן אין איין נאנצעם, נעבונדן מיטן לויף אין מיטן נוזל פון דער רעוואלו־ ציע אין די רעוואלוציאנער. דאס וועיק נעמט ארום די צייט:

פון ארקאדיס אין וואלדימירס מאסקווער תפיסתי חדשים, פון נחס נאנג פון סיבור ביז — 1905, ביזן פאטיאמקין־בונט, ביז קאפלינסקים אריעסט אין קאסבעלאנסקים דירה אויף נאוואליטיץ 15.

צווישן די נעשטאלטן, וועלכע מיר באנענענען אויף די וועג פון באגינען נעפינען זיך:

ישעניי אין מערי, ארקאדי אין מאראס, מאמי אין אנא, נה אין אנטאן, וואלדימיר אין ביינים, נתן קוידאנאייעף אין שלום דער „דזוקער", זלמן דער מאטע אין לייבעשקע, ראיכן דער בלונדער בערשטער אין דאס מנקה, דערשקע דער שיכטער אין עלקע די פאטיאכוצע, מאטי קיימעקע דער אין נרמן פון טשיזאי, דייסיאנכ אין נער מאסקער, נישיא מאראסא אין מ. פעדאפיאטשיק.

אויך די יעני פון באגינע באוועגונג פון יור אויך פון טיכטערע שאטנס:

זיבאטאי, מאניע, ישראלישקע, „נעמעץ", ייאי בילעיע, שאיעייטש, טשעמעיינסקי אין יידי

די וועלן לייבן פארבליבן:

וויטנע, ביינסק, אפרייסק, סמארנאן, ייאשע, לאדוש, ביאלימאס, נראדנע, האמע, אדעס מעזריטש, קריוקי, דזינסק, שעדלעק, פעטערבורג, פינסק, וייסרוסישע דערפער, טוילישע שטעטלעך,

אין ראינע אין לעטלאנד פון — סיבור

דאס בוך איז נעשריבן פון — יעקב פאט

אלע דריי ביכער צוזאמען אין איין באנד פון א ריכסמרק רישער הויל קאסטן — ך זל.

עס וויל איבערנעמבן פאר די לעזער פון דער „פאלקסציטונג" די ערשטע טויזנט עקזעמפלארן — צו 2 גילדן פאר אלע דריי ביכער צוזאמען (חוץ פארטא).

אט לעזער פון דער „פאלקסציטונג", וועלכע וועלן אריינשיקן פון היינט ב' דעם וסיטו פערזיל 2 גילדן אויפן פ. ס. א (7.50 ד. דאוירדאויטש — פ טו צושרייבן: „באגינען" — ווילן באקומען אריינגעשיקט. אויף די וועגן פון באגינען (אלע דריי ב כער צוזאמען)

שיקט אריין 2 גילדן אן אר וועט זיין צוריק די ערשטע טויזנט, וואס באקומען ואס ווערן

אלע טרעפן זיך ד. 29.12 ביינאכט אין „פאלקס דע דאנס"